

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

VIII. évfolyam.

Szerkeszti RADNÓTI DEZSŐ. Kolozsvár, 1899. 10—12. szám.

Az E. K. E. és a székelyek.

Az E. K. E. küzd Erdély magyar ságáért, s ha mellé bigyesztem a székelyeket, nem vétek programja ellen. mivelhogy Erdély magyarságának zömét még eddig a székelyek teszik. És úgy áll a dolog, hogy a székely nép napról-napra fogy; közeledik az erkölcsi és anyagi tönk széléhez, s ebben a kínos vergődésben alig látják meg az egykori nemzet fenntartó elemet, a keleti bástyára tett „*határöröket*”, sőt ócsárólják még származását is.

Pedig nagyok voltak, nagy szolgálatokat tettek és sokat kell várnunk még a székelyektől.

Hymnust zengett róluk a nagy költő, mert csatamezőn, kiomlott pirosló vérével, megmentette a hazát: tótoknak, oláhoknak, németeknek is érdemen fölül jó hazáját.

És egész Jeremiádokat írnak ma róla, sülyedéséről, a kik köztük élvén, szemeikkel látják szomorú pusztulását.

Nagy ellentét! És hogy megnem hatja a »közvélemény csinálókat!«.

Alig akad valaki, aki gyakorlati szempontból hozzászólna e figyelmet érdemlő ügysz. Ellenben hangos frázisokkal telített czikkeiben már sokszor felállítottak képtelen teóriákat, kiszámítván, hogy mennyi idő múlva és milyen arányokban veheti kezébe a számban is megszorodott *magyarság* a vezérszerepet e hazában és mily áldásai lennének egy nagyobb arányú telepítésnek, ha a ritkult magyarságot betelepítenők a nemzetiségek által dominált helyekre.

Az első számítástól eredményt várni igen késő, a telepítés, legalább a székelyek telepítése, sokkal veszedelmesebb, mint gondolnók,

mert halomszámra közölt statisztikával igazolták, hogy a székely beolvadt a nemzetiségek közé, s ma csak nevével sejtjük hozzánk tartozását.

Ez a nagy közzéadásnak mellékes. Ők belemelegedtek kedvencz tervükbe és megfeledeztek arról, hogy itthon, az ősi tűzhely melege fogy, ölé nyomoruság: munkahiány, elpénztelenedés, *üzi ki hazájából a szegény székelyt.*

Míg a nemzetiségeknek palotaszerű, de általuk gyűlölt iskolákat emeltek, a székelység viskókban nem elég tanerővel, tehát a tanulás áldásainak kényszerű nélkülözésével kinlódott igen sok helyt, s bár megvolt bennünk a haladási vágy, a *vasutak*, a magyarság középpontjainak elkerülésével, *idegennek maradt városokat érintettek* és tettek elsőkké, nem a mint remélték a hazafias törekvésekben, hanem a kifelé grávitálásban.

Módjukban volt másképp cselekedni, de ők így látták *jónak*. Lelkük rajta.

És ugyanazok nézték el, hogy a székelység felé vezető utak általában rosszak s a kínai módra elzárt Székelyföldről még a hazabeliek sem vesznek tudomást; elnézték, hogy az 1895-ben törvénybe iktatott *székelyvasútak* legnagyobb forgalomra szánt része: a *szászrégen-mádéfalvi*, mely utat nyitna hozzánk idegenek számára s egyuttal Moldva — Oláhország felé keletre — *belezápult* a törvénybe, s Székely-Udvarhely sem tud *Csík* felé terjeszkedni, mi miatt a *székely középpontok* úgy el vannak egymástól zárva, akárcsak Makó Jeruzsálemtől.

E tekintetben a Székelyföld többi része sem alkot kivételt. A gyergyóiak *három* nap múlva kapják meg postájukat Brassó felől, a mi már Borszékért is valóságos merénylet; ipar telepeink távol esnek nem csak a közlekedő utaktól, de a szállítás mindennemű előnyeitől is, pénzintézeteink a magánnyerészkedés alapján

állván, közgazdasági célokat nem szolgálnak; gyufa, réz, vasgyáraink, vas, réz, márványbányáink bezárvák; fürdőink egymásután roszdásodnak bele az ódságba.

Ásványvizeinknek nincs piaca, terjesztését vámokkal gátolják; erdőinket letarolják.

Kell-e több bizonyíték a törődő hazafiak (?) gondoskodásáról?

Ó bár ne volna több! De van.

Elnézték a nagy *közgazdák* évtizedek következetes érzéketlenségével, hogy *az arany megrozsdásodik* kezünkben, s nem látván, vakká leszünk a természeti szépségekkel szemben, melyeknek dáriusi gazdagsága csak éppen azért lett értéktelen semmivé, mert *amienk* volt, kik *világtól elzárt*, tapasztalatlan, üzleti szellemnélkül való *mostoha gyermekei voltunk e szép magyar hazának*.

Láthatólag nagy mulasztás történt és semmivé zsugorodott az a bölcs közgazdasági politika, melylyel segíteni vélték, mert faktorai olyan terveket szöttek, mikkel napi szükségét megszüntetni, kenyeret adni, kivándorlást megakadályozni s egyben a munkás kezét itthon megtartani nem lehetett.

Ez tény. És még csak nem is sejtjük, hogy mikor jön el országa egy jobb kornak, mely után epedve várakoznak örökszép kincses Székelyföldünk elárvult népei, s mikor lesz urrá itt ismét a magyar: ura sorsának.

Tekintsünk akár a napi politikába, akár képviselőink papíron maradt memorándumára és felvett akciójára, vagy egyesületeink belsőéletébe, szomoruan tapasztalhatjuk, hogy mindmind meddő táradozással, s csak szétforgácsolt erőhez méltó eredménytelenséggel meritik ki nagy kamatozásra szánt erejüket.

S ha történik néhanapján valami, az csöpp víz a tengerben.

És kérdem, ki ad ennek hangot? Mintha vétek volna beszélni, bemutatni fájó sebeket, megzavarni a nyugvó tengert, ki dob követ a nyugalmasan pihenő habokba?

Kevesen. De ezek közzé a *kevesek* közzé számítom az E. K. E.-t, mely belenyul reformkérdésekbe és követ dob a nyugvó tengerbe, mely maga körül hullámgyűrűket ver. Jó uton halad. Megismerteti népünket, fürdőinket és egyéb kincseinket, nemcsak lapjával, de érdekes kiadványaival is feláll igaz ügyünk mellett.

Azért nagyra becsülöm. S ebből kifolyólag volt már alkalmam fölvetni egy eszmét, hogy t. i. *az E. K. E.-nek kiadványait államköltségen európai nyelveken kiadatni és külföldön terjeszteni kellene*, hogy azokat és azok által minket is megismerjenek és fölkeressenek a külföldiek.

Mi ember emlékezet óta külföldre hordjuk minden pénzünket. Meg is látszik rajtunk.

TÁRGYA.

Hegymászás.

Újságíró ember az ő saját külön kalendáriuma szerint számítja az időt. A telet az első megfagyott tót napszámostól, a nyarat az első lezuhant turistától datálja.

Az a szerencsétlen bécsi turista, aki a nyáron lezuhant a mélybe egy hegy óriás szédületes magasságából. nyitotta meg a turista-sport áldozatainak sorát. S azóta minduntalan hoznak hirt a lapok szerencsétlenül járt turistákról. És évről-évre nagyobb lesz azoknak a hegymászóknak a száma, akik életükkel fizetik meg turistaszenvedélyüket. Mert ez a szenvedély mindinkább elfajul. A turistáknak manapság már csak a kisebbik része menekül csupán azért a poros, dohos, füstös városból a természet szabad ölébe, hogy tüdejét teleszivja a hegyek üde, tiszta, friss levegőjével s hogy gyönyörködve legeltesse szemét ama szívet-lelket örvendeztető remek szép képen, mely a hegy ormáról eléje tárul. A nagyobbik részét nem egészségi szempont, nem is a szabad természet szeretete, hanem merő sport-ambíció ösztökéli. Ezek a rekord turisták legfőbb dicsőségüket abban keresik, hogy minél nagyobb, meredekebb és hozzáférhetle-

nebb hegyeket mászszanak meg. Az ilyenfajta turistáskodás aztán, amellet, hogy az életnek folytonos kockáztatásával jár, az egészségnek sem válik hasznára. A hegymászás az erőteljes szervezetben is mélyreható változásokat hoz létre, a nagy megerőltetés folytán elcsigázott organizmusban pedig ezek a változások veszélyes alakot ölthetnek.

Azok a változások, melyek a hegymászás és a hegyeken való időzés következtében az emberi szervezetben föllépnek, a hegyeken uralkodó sajátosság légköri viszonyoknak a következményei, melyek a síkföld légköri viszonyaitól lényegesen különböznek. A hegyeken kisebb a légnyomás, mint idelent, a megcsökkent nyomás folytán a levegő odafent ritkább, a megritkult levegőben pedig kevesebb az oxigén, az a nevezetes légnemű test, melynek az élet főtartásánál és minden életműködésénél olyan rendkívüli fontos szerepe van. A lég megritkulása folytán a nap hevítő és világító ereje nagyobb lesz a hegyen, mert a hegy megritkult levegője a nap sugaraiból kevesebbet nyel el, mint a róna sűrű levegője. Erősebben süt tehát a hegyen a nap, de azért a hőmérsék ott mégis alacsonyabb, mint a síkföldön lenni szokott. A temperatura azonfelül még igen ingadozó is, a különbség a nappali és az éjjeli hőmérsék között igen nagy, ugyszintén tetemes a különbség a napsütötte és az árnyékos helyeken uralkodó temperatura között.

Elhangzott a szó, rámondták: beszéljenek csak a «népboldogítók», majd «ráéruuk arra még» De azért az E. K. E. ezt valahogyan meg ne fogadja. A székely ásványvizek protegálásán túl is akad munkája. Még az az igénytelen képeslevelezőlap eszméje sem megvetendő, csak-hogy ne mind az oláh tyrust és vidéket, mutassák be már a székelyt is. Ebben a divatos világban jó szolgálatokat tesz vele. És apostolává szegődhetnek a szászrégen-mádéfalvi, apahida-marosvásárhelyi és marosvásárhely-segesvári vasut építésére indított és folyó mozgalomnak, melyeket a marosvásárhelyi iparkamara évek óta eredménytelenül sürget. Nagy szolgálatokat tenne Erdély magyarságának.

És még egyet. Oda kellene hatnia, a többi vezérszerepre hivatott egyesületekkel, hogy azok: keresk. és iparkamarák, E. M. K. E., E. K. E., erdélyi gazdasági egyesület, megyei gazdasági egyesületek és iparfejlesztő bizottságok, megyei tanítóegyesületek, olvasó-körök és gazda-körök szerves összeköttetésbe lépjenek, s bár képviselői alapon, évenként tanácskozzanak a fennforgó bajokról, javító eszközökről, tehát belenyuljanak egészen az alsó rétegekig bajaiakba, a megmentendő közkincsért — Erdély magyarságáért.

Máthé József.

Szilágyvármegye természeti szépségeiről.

— Levél a szerkesztőhöz —

Ei is tud azokról valamit? A magyar ember régi bűne, hogy ami közelében önként kínálkozik lelki szórakozásra, testi erejének fentartására, erősítésére, fejlesztésére, a mi összhangba hozhatja a természeti környezettel s megnemesítheti, földerítheti kedélyét: nem látja meg, nem veszi észre; hanem költséges, fáradságos utazásokkal, oly helyeken keresi, ahol minden idegen. Természetesen ennek lélektani okai vannak. A koldús visszadobja a száraz kenyeret és a fősvény milliomos sárba hajlik egy krajczárért. Vagy pedig, hogy e pszichologiai tantételt még kihívóbban szemléltessük, idézünk egy híres angol drámából pár sort: „A szép asszony férje rútat szeret, s az ördög: keresi a ragyogó eget...” Prózában s pláne vezércikkben ez annyit jelent, hogy senki sincs meglepődve azzal, a mit bír.

Dehogy is látjuk meg azt a szikla-hasadékot, mely a Csucsától Sz.-Nagyfalunak vezető út mentén, a tuszai Ponor kőlábasánál kezdődik s tíz vármegye területén is páratlanul vonul le M.-Valkóig s azon alul nyílik a vármegye egyik legszebb völgyére: a Berettyó völgyre. A Ponor kőtestéből pajzánul előtörő »Izbuk«, az a gyönyörű forrás, mely életet ad a tuszai hegyekben a Berettyónak s köves medrében, sziklás partok, gyönyörű erdőségek között csobogva, apró zuhatagokat, habos forogókat alkotva, a sebes pisztrángot termi, a gyáva ollós ráknak ad életet, kívül esik a mi látóhatárunkon. Az egész Rézhegység gyönyörű vonala, amelyben annyi természeti szépség szakadatlanul egymásután következ-

A megcsökkent légnyomás, a megritkult levegő, a megfogyott oxszigén, az intenzív napsütés, az alacsony és ingadozó hőmérsék: azok a tényezők, melyek a hegyeken az emberi szervezetre behatnak és abban egyszer üdvös, másszor káros változásokat hoznak létre. Üdvösöket a mérsékletes hegymászoknál, károsokat a rekord-turistáknál.

Mérsékelt magasságokban a megváltozott légköri viszonyok hatása alatt az organizmus összes szerveinek a működésében olyan változás áll be, melynek jótékony befolyása az emberi szervezetre csakhamar érezhető lesz. A tüdő, mely idelent csak fölületes légző mozgásokat végzett, a hegy tetején a megritkult levegőben a maximumig kénytelen tágulni. A légzés művelete ugyanis úgy megy végbe, hogy a mellkas csontjaihoz tapadó izmok összehúzódnak, minek folytán a mellkas kitágul s vele együtt a tüdő is, melyben ily módon a levegő megritkul. A sík földön, ahol a levegő nyomása tetemes, könnyű szerrel hatol be ez a nagyobb nyomás alatt levő levegő a tüdőbe, amelyben a levegő a tüdő kitágulása folytán megritkul s így kisebb nyomás alatt áll, mint a külső levegő. A egészséges tüdőnek azért nem okoz nagy munkát idelent a lélegzés. De már másképpen van a dolog a hegyen, ahol a légnyomás kisebb és a levegő ritkább. Itt a nyomáskülömbőség a külső levegő és a tüdő levegője között már nem olyan nagy, mint a sík földön, a hegyen a levegő

közel olyan nyomás alatt van, mint a tüdő levegője, a külső levegő azért nem fog magától behatolni a tüdőbe hanem a tüdőnek erélyesen működni kell, hogy a kellő mennyiségű levegőre szert tegyen. A hegyen azért önkéntelenül hatalmasan tágul a tüdő, a forszirozott légző mozgások folytán a mellkas izmai megerősödnek s a tüdő annyira megszokja a mély levegővételeket, hogy legalább egy ideig, még a sík földön is mélyebben lélegzik, mint azelőtt.

A változott légköri viszonyok hatása alatt erélyesebben működik a szív is. Hatalmas sugarakban löveli az erőteljesen összehúzódo szivizom a vért az organizmus legtávolibb zuga felé. Friss oxszigéndus vér áramlik át a szervezet összes részein. Az izmok, az idegek, az agyvelő, az összes belső szervek, bőviben vannak az éltető, tápláló nedvnek s erősödnek, nőnek, gyarapodnak. A friss, oxszigénnel telt vértől átáramolt orgánikus szövetekben erősebben, gyorsabban megy végbe a nagy oxszidálás; proccszus, fokozódik az anyagcsere, nagyobbodik az étvágy, megjavul az emésztés.

Mindez együttvéve növeli az erőt, javítja az egészséget, emeli az életkedvet, fokozza a munkabírást. S a duzzadó erőnek, jó egészségnek, vidám kedélynek, nagy munkaképességnek a képét nyújtják valóban azok a napsütötte, izmos, ruganyos hegymászók, akik következetesen úzik a mértékletes turistáskodás élvezetes, egészséges sportját.

zik, egymást oly gyorsan és elbűvölően váltogatja, hogy ehhez hasonló nagy területen, egész ország részekén nincs. A tündérmesés Erdély bérceinek gyönyörű bevezető része ez. . . Aztán ott van ikertestvére a *Meszes*, melynek Csucsától Vármezőig vezető völgyeismét festői ecsetre alkalmas részletekkel dicsekedhetik, s azon alúl Ördögkútig, onnan le a Szamosig minduntalan megújuló és szemet-lelket gyönyörködtető panorámát fest az utazó elé. Hát aztán a *Szamosvölgy*! . . . Szelidebb és bájosabb hegyvidéket alig láttam, mint amely párhuzamosan — itt szűkebb, amott kitágultabb termékeny völgyeket alkotva — a folyó két partján elvonul egész odáig, a hol a hegyi tündérmeséket a délibáb veszi át s ringatja végig az Érmelléken s a gazdag Magyar-Alföldön . . . A *Bükkhegység* vad rengetegeivel, száz és száz hegyi szépségével, áthatolhatlan völgyeivel, népével és állataival szintén ismeretlenek előttünk. Távolabb esik tőlünk, mint a Svájc, közönyösebbek vagyunk iránta, mint a Kaukázus hegyormai, vagy Norvégia jeges gletserei iránt . . . A szelid Kraszna-völgyet, annyi változatos szépségével sem tudjuk megbecsülni. Átsurranunk a völgyön s hidegen hagynak a környezetnek itt kopaszon, amott erdőségekkel borított ormait . . . Mindezekhez a természeti szépségekhez mennyi más mellékesdolog járul még, hogy a hatást emelje? Történeti emlékek minden lépten! Romokba dőlt lovagvárak, kolostorok, nagy időkről tanuskodó vallumok, hatalmas küzdelmekre emlékeztető csataterek, völgyek, apróbb sík területek; mindmégannyi ismeretlen emlékei előttünk a haza szent földjéért küzdő dicső ősöknek, fel egészen a honalapítás epochális korszakáig! . . .

— De hát mi bajom nekem mindezekkel? — fogja kérdezni az olvasó. Megmondom.

Ma már országszerte minden valamire való vár-

megye teljes erejével arra törekszik, hogy terüüléne összes kincseit, egész vagyonát értékesítse. A létért való küzdelem mai nagysokadalmában még a legértéktelebbnek látszó közvagyon is jövedelmé, ha azt czélszerűen tudjuk felhasználni. Mindenütt tudják azt, hogy a természeti szépségek egy vármegyének valószínű kincses bányáját alkotják, ha van, aki annak felhasználására, értékesítésére lelkesedéssel gondoljon s azokra fel is tudja hívni az utazó turista, nyaraló közönség figyelmét. Az e nemű, természetadta kincseket csak Erdélyben nem tudjuk értékesíteni; mindjuk ki igazán: nemcsak értékesíteni nem vagyunk képesek, *de még magunk sem igen ismerjük*. Nem akarom azt mondani, hogy nincs érzékünk az e nemű szépségek iránt, sem azt, hogy annak értékét, becsét nem tudjuk felfogni; hanem egyszerűen ama közönyösségnek tudom be a mi természeti szépségeinknek oly kevésre méltatását, mint a mennyire azokat mi méltatjuk, *hogy nagy közelségben vannak s nem lévén meg a kellő perspektíva: nem látjuk meg teljes arányaikban*. Aki idegenből vetődik el hozzánk, el van ragadtatva „szeliden vadregényes“ hegyi tájaink nagy változatoságától s kik nem vágnak a fellegekkel csokolódó, sziklatornyok-hátorította zordon fenyvesek közé egy kis pihenőre, hanem csak csöndet, nyugalmat, időszaki erősebb szelektől védett hegyi vidéket akarnak élvezni, alig tudnak eltelni e „*paradicsomi tájjal*“

Most amidőn Szilágy vármegyét sok helyen kitűnő, a legtöbb helyen jó karban tartott közlekedési utak hálózzák be, rövid idő alatt négy irányból is vasútvonal szelveli át s bárholnan könnyen megközeleíthetők természeti szépségeink: idején valónak látom a vármegye intéző köreinek figyelmét felhívni egy körülményre.

Lényegesen más a hegyeken uralkodó légköri viszonyoknak a szervezetre gyakorolt hatása, amikor az ember egy bizonyos magasságon felül emelkedő hegyre mászik, mint azt a rekord turisták rendszeresen teszik. Amilyen jótékonyan hatott a légnyomás csökkenése, a levegő ritkúsága és a többi, a magaslatokon a szervezetre ható tényező egy bizonyos magassáig, épp olyan károsan hatnak ugyanazok a tényezők ezen magasságon felül. A tapasztalat azt mutatja, hogy háromezer méter az a határ, amelyen innen a jótékony és amelyen túl a káros hatás érvényesül. Háromezer méteren felül rendszerint jelentkezik a turisták legnagyobb részénél az a kellemetlen és sokszor veszélyes mérveket öltő tünetcsoport, melyet hegyi betegség név alatt ismernek. Az Andesekben Mal di Puna-nak nevezik ezt a különös bajt, mely a turistákat gyötörni szokta s mely már annyiszor szolgáltatót okot turistaszerecséltenségekre.

A fáradt, bágyadt hegymászó elveszti étvágyát, a szomjusági érzése ellenben nagy mértékben fokozódik. Hirtelen rosszul lesz, szédül a feje, émelyeg a gyomra, a légzése szapora, nehéz, szinte fuldoklik; amellet úgy ver a szíve, hogy majd szét pattan. Ájulás környékezi és teljesen kimerülten lerogy s nyugtalan álomba merül. Nagyjában ez a betegség olyan, mint a tengeri betegség. Legalább azok, akik keresztülszenvedték már mindkettőt, már inkább a tengeri betegséget választanák, mert ott szépen leheveredhetik az ember, ha kiűt rajta a

betegség, a hegyen pedig csak mászni kell és folyton csak mászni.

Nincsen kétség benne, hogy ez a folytonos mászás is lényegesen hozzájárul ahhoz, hogy a hegyi betegség tünetei kifejlődjenek. Kísérletek, melyeket ez irányban végeztek, azt mutatták ugyanis, hogy a hegyi betegség csak négyezer méter magasságban, tehát ezer méterrel nagyobb magasságban lepi meg azokat, akik nem saját erejükből, a saját lábukon jutottak föl ebbe a magasságba, hanem másokkal föl vitték magukat. De ebben a magasságban már ő rajtuk is kitört a betegség, a mi megint amellet szól, hogy első sorban is a megváltozott légköri viszonyok szerepelnek a hegyi betegség előidézésénél. Ezek közül pedig főleg az okszigén nagy mértékben való megfogyása az, mely legfőbb okát alkotja ama légzési nehézségeknek, szív működési zavaroknak, melyekből a hegyi betegség tünetei kifejlődnek.

Feltűnő a magas hegyeken az agyvelő működésében beálló zavarok is. Egy tudós, ki tanulmányozás céljából mászta meg egyszer a Montblankot, azt a tapasztalatot tette, hogy nagy megerőltetésébe kerül a legkisebb szellemi munka is. Figyelmét csak úgy volt képes pár pillanatra egy munkára irányítani, ha előbb két-három perczen át pihent és mély lélegzetet vett, Mosso, a híres jolasz tudós, azt a tapasztalatot tette magán, hogy valahányszor magas hegyet mászott meg, teljesen cserben hagyta a gondolkodási és visszaemlékezési képessége.

Aki ugyanis a vármegyében átútazik, aki hosszabb ideig itt tartózkodik, úton-útfelen panaszkodik arról, hogy *nem talál az itteni természeti viszonyok ismertetését, földtani alakulásainak szépségeit, történeti emlékeinek értékét, néprajzi adatait felölelő s bár vázlatosan ismertető leíró munkát.* Aki elmegy a Berettyó-völgy egy gyönyörű pontján s meglát egy mohos váromladékot, azt bizonyosan *véletlenül látta meg*, mert arról előre tudomást nem szerezhet; ha a Szamos-völgyben, Kőödnél azokra a festői kolostor-romokra rábukkan s megragadja a benedekfalva—czikói hegyszoros a két párhuzamosan elvonuló hegysor bűbajos alakulásaival: feltétlenül a *véletlennék köszönheti* az ott átélvezett gyönyört; mert arra ugyan semminemű és semmiféle leírás fel nem hívta a figyelmét. Pedig mennyi érdekes látnivaló van mindenütt s milyen vonzó ez a kedves vármegye, már néprajzi elhelyezkedésénél, népnyelvi sajáttságainál fogva is! Magyarjaink földrajzi elhelyezkedésük szerint 4—5 féle tájkiejtéssel beszélnek, ugyanannyiféleképen öltözködnek; hasonló tüneteket mutat fel az oláh nép, úgy nyelvi, mint népviseleti tekintetben; van aztán, hogy a néprajz minden árnyalata feltűnjék, *szászunk*, aki nem olyan, mint másutt, *tótunk*, aki előtt minden más Swatopluk-ivadéktól; *svábunk*, aki nem hasonlít más svábhhoz, *czigányunk* (oláh és magyar kiadásban), de ezeknek is vannak más czigányoktól elű ő sajátágaik. Ilyen népkverék már magában véve is egy k érdekes specialitását alkotja a vármegyének; de azért egyetlen ethnographus sem keresi fel e vármegyét, *mert alig van tudomása eme népvizsnyokról.*

Aztán vannak *népipari* különlegességeink; különösen a s-övöipar tűnik föl különböző vidékeken különféle specialitásokkal (változatos mintákkal s más

Mikor a hegy tetejéről lejött, fogalma sem volt többé arról, hogy mit látott odafönn. Egy hires alpinista, ki ugyanazt a tapasztalatot tette, útjában kénytelen volt folyton jegyzeteket készíteni magának, mert mikor lejött, semmire sem emlékezett többé.

Ime, ily nagyfoku gyöngülése a testi és szellemi erőknél áll be a magas hegyek tetején. Ha tapasztalt és edzett hegyászokon is erőt tud veni az a nagy gyöngeség, ha szellemileg kiváló tudósoknak az agybeli működésében ily nagyfoku zavarok lépnek föl, mennyivel inkább meg történik ez azoknál a turistáknál, kik minden előkészület, gyakorlat nélkül mindjárt a legnehezebb feladatok megoldására vállalkoznak. És ilyen manapság a turistáknak nagy sokasága, egyik túl akar tenni a másikon. A gyöngöze fizikum azonban nem bírja el a szokatlan megerőltetéseket, gyöngeség, fáradtság lepi el a hegyászót az út közepén. Egy darabig még följebb viszi az energiája, majd ez is hanyatlik, az agyveleje hiányosan funkcionál, nem lát, nem is hall maga körül semmit, nem veszi észre maga előtt a tátongó hegyszakadékot, félrelép s lezuhan a szédületes mélységbe. Ez a históriája a legtöbb turista-szerencsétlenségnek.

e. s.

más célra alkalmazott kender és gyapjú szövetekkel.) A faipar itt-ott szintén érdekes módon gyakoroltatik. Szóval e vármegye igen könnyen az érdekesesség hírébe jöhetne, ha kellő körültekintéssel és szeretettel föltárnók a világ előtt rejtet titkait, eldugott szépségeit s ha felhívnök egészségi nézőpontokból is éghajlati, föld- és vízrajzi kedvező viszonyaira a nagy községség figyelmét.

A *Szilágy* 1898. évi 37-dik számában egy elég talpraesett, értelmes cikkely foglalkozik a vármegyében létesíthető nyaraló telepekkel, de míg azokat létesíthetők, mindenesetre meg kell ismernünk és másokkal is megismertetnünk az egész provinciát minden érdekességével és szépségével. Mert igen könnyen megeshetik, hogy egyik-másik nyaraló nem azon helyeken keresne üdülést, melyeket czikíró megjelölt, ha kellően megismerné a bűbajos Szamos-völgyet, a regényes Rézhegység tövében kanyargó eleven Berettyót s azoknak minden tekintetben elragadó környezetét... Mindenesetre az is sokat tesz, hogy hol, milyen megélhetési viszonyok vannak s a nyaraló miképen akarja felhasználni az esetleg kínálkozó nyaralótelepeket? Úgy-e, hogy mint tulajdonos épít izlése és belátása szerint magának és saját kényelmére? Mert Felső-Bánya, ez a gazdag bányaváros, az ilyen építkező vállalkozóknak ingyen helyet ad és minden tekintetben segítségükre van, csak hogy minél jobban biztosítsa a nagyobb városokból nyaraló telepekre vágyakozókat a saját részére s ez által a helyi forgalmat emelje. Ha a mi városaink ugyanezt tennék, minden esetre felső nyaralók épülhetnének a zilahi Meszes és a sz. somlyai Magura elragadóan szép erdős lankáira, völgyeiben, szőlő-hegyeire. Ennek a fölvetett eszmének diadalra jutását is csak azon módozat biztosítja, ha amit itt indítványozni akarók, teljesítjük. *Ez indítvány pedig az, hogy szépen illusztrált és még szebbeu megírt munkában ismertessük meg a világgal Szilágyvármegye természeti szépségeit, nevezetességeit, népét, éghajlati viszonyait, víz- és hegyrajzát stb.*

Miképen gondolom én ezt elérhetőnek?

Vármegyénk úgy a múltban, mint a jelenben, a legnagyobb készséggel, mondhatom: lelkesedéssel ápolta és támogatta a kulturális törekvéseket; ám arról mindig elfeledkezett, hogy saját és szegény, nyomasztó körülmények közt élő lakossága könnyebb megélhetése céljából az utazó közönséget részben legalább erre terelje, részben pedig hosszabb-rövidebb időre idekösse. Ma már mindenki tudatával bír annak, hogy az utazók nagy forgalma rendkívüli anyagi előnyöket biztosít valamely vidéknek, sokszor gazdaggá tesz koldús tartományokat; zord, terméketlen hegyi tájaknak nyomorban élő lakosságát emeli fel a koldús rongyokból és ugyanakkor terjeszti a kultura világosságát; az érintkezéssel a különböző nyelvű lakosság közt az együvé tartozandóság, testvériség kapcsát szorosabbra fűzi és tudatára ébreszti annak hogy amit Isten a természet szépségeiben adott számára, az kincs, az áldás! . . . Stájer-, Bajorország, Svájc régen ismeri már az utazó-közönség által hozott vagyon értékét s ugyancsak igyekszik azon előnyöket, melyeket a természet számára biztosított, minden vonalon jövedelmezőleg felhasználni.

Terjedelmes, kimerítő és pontos úti-kalauzokat ad a közönség kezeibe s szépen írott munkákban csalogatja az utazókat magához . . . Ez az első lépés arra, hogy vármegyénket is érintsék azok az utazó-rajok, melyek immár nyaranta évről-évre jobban ellepikerdélyi bérceinket s elragadtatva csodálják szépséges hegyeit, bérceit, völgyeit. Mi akkor is kívül fogunk esni azon vándor-vonalokon, melyeken a rajok elvonulnak, ha nem igyekszünk azoknak föltárni elrejtett vármegyénk természeti szépségeit, mikor minden oldalról a legkényelmesebben (vasúton) megközelíthetők lesznek vármegyénk egyes szép vidékei. De ha az utazó tudja, hogy itt is van látni való s terve kevés változtatással úgy is kivihető, ha megtekinti előbb a régi földrajzokban „paradicsomhoz” hasonlított tájainkat: bizonyosan betér hozzánk pár napra, még akkor is, ha végcélja a Bucses, a Hargita, a Kelemen havas, vagy Borszék, Tusnád Előpatak stb.

Tehát legelőször egy olyan munka kiadásáról kell gondolkozni, amely méltó vármegyénk múltjához és jelenének életrealitását, nagy szerepét a nemzeti ségi küzdőtéren, hivatását a jövő egységes magyar állam megalkotásában, ha nem körvonalozza is, de sejttesse mindenkivel, aki itt átsurran, mint utazó, vagy egy időre üdülést keresni ide jön,

Azt fogják mondani sokan e lap olvasói közül, hogy a vármegye nagy áldozatok árán éppen most íratja a vármegye monográfiáját, amely ezen követelményeknek teljesen megfelel s kielégíti mindazokat, akik vármegyénk múltja iránt érdeklődnek s jelenét ismerni óhajtják. Ez igaz, és én meg vagyok arról győződve, hogy ez a hatalmas munka, mely immár a második ezredév hajnali sugaraiban fürdik meg, hogy annál ragyogóbb tolettetét magára ölthesse: mindenben megfelel a várakozásnak, sőt tekintve azt, hogy legkevesebb egy negyed század óta gyűjtik hozzá az anyagot, valódi remek lesz a vármegyei monográfiák ékes sorában; elhiszem, hogy e munka a jövő történetírónak forrásmunkája lesz; mindent megtalál benne a zoologus, ornithologus (hej sok denevért elpusztítottak már széles e vármegyében!), geologus, etnográfus, biográfus stb., de azért nem fog érne egy hajtótát a nagy közönségre nézve . . .

Elküldik a szép munkát minden közönségnek s ott beletekintenek az egerek. Diszes illusztrációit, facsimiléit megnézik az atyafiak s elteszik a község háza — mestergerendájára, ahol a bíró együtt őrzi a Nyakigláb zsidó begatell ügyeinek perírataival. Hanem azért ez a munka a jelen és a múlt átragyogása lesz a jövőbe s aki azt gondolja, hogy én ezt kicsinyes szempontból érintettem a fenti sorokban: az nagyon csalódik. E munkának meg kellett íródnia, ezzel a vármegye nemcsak maga iránt, de hazája és nemzete iránt is nagy kötelességet ró le; megbecsüli önmagát. Hanem csak azt akarom ezek után és ezekkel feltüntetni, hogy a nagy közönség számára nem lesz hozzáférhető; mert nagy anyagánál, terjedelménél, szigorú komolyságánál fogva, abba inkább csak a tudósok, írók, tanárok stb. fognak élvezettel bele kóstolni. Hogy azok mohón fogják élvezni a nagy szorgalommal és lelkesedéssel feldolgozott anyagot, arról meg vagyok győződve. A munka írásával megbízott

egyenység tudása és tehetsége erre elég garancia. . . És most jutottam odáig, hogy megmondjam, amit akarok.

Ezen munka kiegészíti tésétül annak tetejére, mint egy színes virágokból kötött ékes bokrétát, meg kell írni Szilágyvármegye természeti szépségeinek vonzó rajzát. Röviden s teljesen a nagy közönség számára. Több legyen abban a tarka vadvilág, a dalos berek, a tündérmesés bércz, a gnómok, koboldok, faunok szerepe, mint a régi csontvázak zörgése, mint a száraz történeti adat. E mű, mely a szebb hegyi részletek, néptípusok, népviseletek rajzaival volna illusztrálva, hamar megtalálná olvasóközönségét a szomszédos vármegyékben, sőt a távol idegenben is. És egyszerre sok hasznát venné a mi vármegyénk koldús lakossága is. Eltekintve attól az erkölcsi haszontól, mely a munka révén az egész vármegyére háramlik, — azon befolyásnál fogva, hogy népünk megismerné azt a szent földet, melyen él és megbecsülné minden hantját, csupán azokat említjük fel, melyeknek kézzelfogható — reális — hasznok van. Az utazó közönség, nyaraló idegenek érdeklődésének felkeltésével: a helyi népforgalom növelése. Ezzel együtt jár a pénzforgalom élénkítése is; mert: igénybe lesznek véve fuvarosaink, értékesíthetők lesznek a ladásra szánt terményeink (konyhakerti vetemények s messze tájon híres gyümölcsfajaink), terjed a kultúra, melynek hatalmas vándorútjában legnyilvánvalóbb hatása a művelt idegenekkel való érintkezés; elzárt, oláhlakosságú hegyaljainkon, hegysegeink közt megjelennek oly egyének, akik szívükkel, lelkükkel terjesztik propagálják a z együvértartozás, testvériség eszméjét; ipari — háziipari — termékeinket jó árban értékesíthetjük az idegeneknek, akik előtt a búkkaljai, rézaljai, Meszesen túli és inneni oláhlakosság szövőiparának produktumai ismeretlenek és újság számban mennek, stb. Ha mindezen közhasznú befolyások sem teszik nyilvánvalóvá ez eszme felvetésének jogosságát és időszerűségét, úgy mindjárt rá térhetnénk a kínai közgazdasági állapotok, társadalmi viszonyok megbeszélésére; de mivel meg vagyunk győződve arról, hogy vármegyénk intéző köreinek sorában van nem egy éles elme, aki belá: a jövőbe s tudja, hogy az újonnan épülő vasútvonalak a mi vármegyei viszonyainkat az egész ország egyetemével szemben nagyon megváltoztatják, s közelebb taszítanak egy hatalmas lökéssel a nyugat európai művelt népekhez: még egy pár sort ez ügyben megindítunk.

E mű kiadásának és megírásának kérdése áll most az előtérbe. Ami a kiadást illeti, én legalább nem hiszem, hogy csalódnám, ott van első sorban a vármegye, második sorban a Wesselényi Egylet, — támogatással, erkölcsi és anyagi támogatással pedig erdélyi hazarészünk nagy appa ratussal és még több lelkesedéssel működő kultur-egylete; az Erdélyi Kárpát-Egyesület. Író pedig annyi van vármegyénkben, mint a fűszál. Nem is kell keresni.

Most, hogy jönnek a hideg téli napok, hosszú esték, éppen hején való lesz erről a dologról gondolkozni.

Vármegyénk néprajzi adatainak összegyűjtésére, a munka megírására legalkalmasabb idő ez. A természeti szépségek illusztrációi elkészülhetnek a tavasz

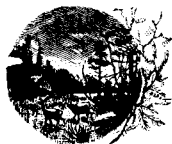
főlébredése s a mezők, erdők virulása ragyagó idején.

Csak egy ember kell s az egész munka gyönyörűen megkészi. Én látom ezt az embert és hiszem, hogy e tárgyról gondolkozni fog.

Meglátjuk.*)

»Szilágy«

? ?

Földalatti paloták Biharmegyében.

K. Nagy Sándor.

Oh! én édes szülőföldem, gyönyörű szép megyém, te nagy Bihar-ország!

Milyen boldogság csak gondolni is reád!

Hiába nagyobb szerű, ha almasabb, fényesebb más helyen minden, csak *idegen* az én nekem, te vagy a legkevesebb!

Midőna Dunát, Tiszát Drávát és Szávát láttam: eszembe jutnak a te kedves folyóid: a *Sebes-Körös*, melynek főága a *Kedves (Drágán)-patak* ott ered a Bihar hegy-ség Cornu-Muntyilor nevű csucsán, a Fontana Recsé magaslaton s északi irányba indulva, előbb csergedez, azután foly, majd rohan le a szikiák közt egészen a Csucsá közelében levő Sebes községig s ott a Sebes nevet, — majd midőn a csucsai völgyben összeér a Bánffy-Hunyadon túl eső Körösfőből jövő Körössel, a Sebes-Körös nevet veszi fel s Feketetónál eléri s Okány és Komádi határa között elhagyja a megyét: — a *Fekete-Körös*, mely Rézbányától keletre egy pompás sziklabarlangból tör elő s Sarkad közelében beleszakad a Hunyad megyéből jövő Fehér-Körösbe, — a *Berettyó*, mely a szilágy megyei Oszoj hegységben ered, Margita-Széplaknál lép a megyébe és a csökmői határon hagyja azt el, hogy Szeghalomnál egyesüljön a Sebes-Körössel, — a *Hollód-patak*, mely Reu patak név alatt az élesd fansikai határban ered, utjában felveszi a Topa-patak nevet, Kapocsánynál magába veszi a Király-erdőből kisiető Vida-patakot, Hollódnál a Hollód-patak név alatt metszi keresztül a szép nagy völgyet, hogy aztán Rip-pánál a Fekete-Körös karjaiba dobja magát.

Ha az ország czimerére tekintek, eszembe jut a te szépségekben gazdag Biharhegységnek oly felséges tájképeket feltüntető hármass csucsá: a *Nagy-Bihar* vagy Kukurbeta, mely 1851 méter magasra emeli fátlan, de gazdag havasi füvel borított fejét, — északról mellette a Rézbánya fölött emelkedő *öreg Bihar* 1657

*) E tárggyal kapcsolatosan megemlítjük, hogy lapunk munkatársa Boér Miklós, ki már háromszor írta le Szilágy vármegyét, legutóbb vadászati és halászati nézőpontokból az *Egervári Gyula* orsz. vadászati felügyelő által szerkesztett kitűnő sportlap, a *Vadász-Lap* számára már bemutatta, újabban felkérésünkre a vármegye természeti szépségeit fogja bemutatni. Most gyűjti leírásához az illusztrációkat s a munka megkönnyítése és gyorsítása céljából mi is felkérjük e helyen t. olvasóinkat, hogy akinek tulajdonában egyes táj-, hegy-, város jól sikerült felvétele meg van, azt e célra szerkesztőségünkhez beküldeni szíveskedjék.

méter magas hatalmas orma sötét fenyvesoldalokkal, — délre a Pojána felett felnyúló 1540 m. magas *Zanoga* hegyes csucsá. És ezt a hármass csucsot puha füvel benőtt, kényelmesen bejárható széles hegyhát köti össze.

Ha a gazdag Alföld síkságain járok, a Berettyó és Körös mentének hullámzó kalászsai jutnak eszembe!

Ha a velencei tó mellett visz el utam: a te Sár-réted ábrándos nádasai tünnek fel előttem!

Ha különös dolgokat olvasok a föld alatti üregekről: a te *barlangjaid* jutnak eszembe.

Igen, igen, a te barlangjaid, melyekkel oly mesés gazdagságban felékesítette a minden hatalmasok leg-hatalmasabbja a te hegyeidnek elrejtett kebelét!

Oh! ezek a föld alatti *büvös paloták!*

Milyen ajátszerű, milyen kimondhatlan érzés az, midőn a fényes napvilágot elzárja egy sziklakapu s a fáklya gyenge fénye egy csudálatos világot tár fel előttünk, — egy elbűvölő világot, melynek utánzására a művészi tökély is képtelen, alakulatainak bizarrsága ámulatba ejt, tündéri ragyogása elhomályosítja a drága kövek fényét és szent homálya áhitatos imára nyitja meg az ajkat!

Oh! ti gyönyörűséges *föld alatti paloták!* hogy elzárjátok a földi légműködést minden bűnös gondolataival és mily csudálatos módon nyitok utat a mélyből a magasba a léleknek! . . .

Az én szép *Biharországomnak*, a *mi* szép Biharországunknak sok-sok ilyen szebbnél-szebb föld alatti palotája van. Én magam többet jártam be *harmincznél*. Pedig azokban a mélyhegyekben hány van még felfedezetlen! . . .

Csak néhányat említek meg.

A *Sebes-Körös* völgyen ott vannak:

A *pesterei barlang* Élesdhez délre, alig egy óra járásnyira. Bejárata mellett félkörben sziklafal emelkedik, a barlang bejárata szűk és alacsony, valamint a lejutás sem kényelmes. Mert lefelé kell benne ereszkedni néhány létra segítségével meglehetősen szűk aknán s ez tart mintegy 10 méternyire, a hol az első terem van s ezután következnek az emeletek — letelé, míg az alsó nagy terembe nem jutunk, melynek 16 m. átmérőjű kőfalaiból 23–28 m. magas kupola emelkedik óriási cseppkövekkel, míg felturkált talaját *és állatok csontjai* borítják, a honnan évek előtt Kornis Emil gróf 3 vasuti kocsi szállított fel a nemzeti muzeum számára.

Mindjárt e barlang közelében van a *pesterei patak barlang-kapuja*, mely 90 m. mélyen nyulik be a hegy-sziklába. Ez a szabályos ívezetű *üreg* — melyből a patak ered — látszik az élesdi és révi állomás között a vasutra.

A *révi testői sziklaszoros* telve van kissebb-nagyobb barlangokkal s Bucsa mellett is van egy. De ezeknél nevezetesebb a *csarnóházai viz-barlang* Csarnóháza község közepén, néhány lépésnyire a Jád-pataktól. Ez a barlang a hegytetőn levő Ponor községből indul ki, úgy jön le a Jádhoz, a mit bizonyít az a körülmény, hogy egy alkalommal a ponori barlang-nyílás mellé rakott szénaboglyákat egy hirtelen támadt felhőszakadás lesodorta s másnap a *széna* nagy része a csarnóházai barlangban jött ki. Én magam is behatóltam — kíséreléssel — a csarnóházai barlangba, mint-

egy 300 méternyire a keskeny sziklanyíláson, de ott a nagy víz állta utunkat, addig is a legtöbb helyen méter mély vízbe jártunk. A barlangnak igen szép és térés előcsarnoka van, mely azonban mély vízzel van megtöltve, úgy hogy csak tutajon lehet keresztül menni a belső sötét nyílásig, a honnan fél méter vastag és másfélméter széles, fehér habokká tört sugárban omlik elő a víz, gőzével kénes színűvé tevén a falakat. A barlangból kifolyó víz néhány méternyire egy a szikla tövére huzódó festői kis vizmalmot hajt.

Remeczen felül az Izvor-völgyben is van egy hosszú keskeny *barlang*, mely tulajdonképen a most alakuló barlangok közé tartozik, cseppkövei még többnyire puhák. Tehát itt még lehet *lágy-köveket* találni, a melyek a szabad levegőre kihozva lassankint megkeményednek. Nagy kár, hogy a legutóbbi -- 1886-iki -- földrengés a barlang közepét beomlasztotta úgy, hogy most már csak félig járható.

Van még a csarnóházai határon a nagy Szeny-hegyen is egy *barlang-üreg*, a *Csarnótetőn* pedig, mely Brátka és Bucsa között a Jád és Sebes Körös összefolyásánál óriási szeglet követ alkot -- egy *cseppköves barlang-akna* van, a melybe csak kötél segítségével lehet leereszkedni . . .

A Sebes-Körös völgyén a sergesi határban a Ciklu és Kopil-hegyek összeszőgellésénél van a pompás szabályos kapu ívezete miatt nevezetes, *sergesi barlang*

A *Király-erdőben* — Élesdtől 4—5 órányira — az óriási szikla-hasabokkal megtelt *Pizsnyicz-barlang*, közelében van a *Kubles* vagy *kalotai barlang*, szük bejárata épen nem árúlja el azt a pompás *cseppkö-barlangot*, mely egyike a legszebbeknek. Pedig még arról is nevezetes, hogy olyan ritka fajú barlangi rovar található benne melynek darabját egy gráci tudós (1800-ban) 2 frtjával adta el.

Biharország barlangjainak nagyobb része a Fekete-Körös völgyén, a megye délkeleti szegletében van, melyeknek felsorolása itt hosszabb időbe kerülne. Így ezek közül is csak néhányat említek fel.

A *meziádi barlang* a legrégebben felfedezett barlangok közé tartozik s egyszersmind egyik legnagyobb bejáró kapuzata pedig legszebb és legszabályosabb egész közép Európában — a mint ezt Schmieidl híres bécsi tanár megírta. Csarnokai is oly óriás nagyok, a melyek bámulatba ejtik a szemlélőt, a szakértő tudósok előtt pedig azért csudálatos, mert benn a *háromemeletes folyosók egymást keresztezik*. Nagy kár, hogy midőn óriási előcsarnokában a barlang mélyében ropant mennyiségben felhalmozódott guánót a 60-as években az angolok feldolgozták, a füst összefekettette a gyönyörű cseppkövek nagyobb részét!

Vaskóhoz nem messze a *szohodoli üreg* a különös sziklaalakulatok közzé tartozik. — Egy óriási bemélyedés, melynek homoru kapuja félkör ívezettől egyenes irányban hajlik le ember nem látta mélységig, a hová még senki nem tudott leereszkedni. A néphit azt tartja, hogy az itt beömlő patak tör elő Vaskóh alatt mint a gazdagvizű *Boj-patak*.

Csak egy órányira esik az *Izbuk*, vagy *Kalugeri-dadagó-forrás*, mely a természetnek egyik legcsudásabb és meg nem magyarázható alkotása. Egy méternél kisebb nyílású szikiabarlangból meg nem határoz-

ható időközönként — néha félóránként, néha óránként, néha naponként egyszer vagy kétszer — a mit kitanulni nem lehet, 40—50 akó viz tolu ki nagy hirtelenséggel a kettős sziklamedenczébe, a melynek fele a barlangba visszafoly, a másik fele pedig az alsó medenczéből leomlik a mederbe nagy öröme a beteg oláhoknak, a kik teljes lelki és testi gyógyulást remélnek ettől a zuhanytól, a mit már fürdésre készen várnak s seregestől jönnek bele gyógyulni. . .

A *petrórszi hegyek* barlangjai közül csak a *fericsői barlangot* említem fel, mely gyakran szolgált a természettudósok kutatásának színhelyül, — utolsó csarnokában *ős állatcsontok* találhatók s van ott egy szikla-hasadék is, mely hozzáférhetlen a víz miatt, de a néphit azt tartja róla, hogy azon a hasadékon át lehet menni Erdélybe.

Megemlíthetem a magas *Boga-sziklában* levő téres barlangot, melyben érdekes barlangi rovarok vannak, — a *Cseterlye-sziklavárat*, melynek barlangja leszakadozott óriási sziklakövekkel van telve; de ezek közt mindenesetre legnevezetesebb az erdélyi határszélen eső *Ontcsásza-barlang*, melynek óriási termei telve vannak a legkülönbözőbb *ős-állatcsontokkal*, melyekből sok jutott a nemzeti és kolozsvári muzeumba, de azért most is a leggazdagabb csontbarlangok közzé tartozik . . .

De ugyancsak a petrórszi havasokon a Pádis közelében van *petrórszi jégbarlang*, az u. n. *Zapogye*, melynek termei többnyire méternyi vastag jégtömbbel vannak megtöltve s így a járás nagy óvatosságot igényel, mert a ki az igen-igen lejtős jégfalaj felső részén megcsuszlik, az menthetlenül lekorcsolyázik a terem alsó aláig s úgy járhat mint az én vezetőm, kinek tiszteséges vászon ruhája volt elől-hátul, mikor a barlangba léptünk, de minkét bocskorát kirugván maga alól nagy kiabálások közt úgy leszánkázott a terem aláig, hogy kijövetkor ruhájának már csak az eleje volt meg. Ebben a fenyők által árnyalt jégbarlangban a legforóbb nyáron sincs az olvadásnak semmi nyoma. .

A festői vidéken fekvő *Rézbányának* is van két szép barlang-alkulata: egyik a *Körös-barlang*, a melynek sötét üregéből óriási sziklapadokon tör elő a rohanó víz, a mely felséges sziklamederben fut lefelé, végig hasítva Rézbányát s a *Rézbányai-Körös* nevet viseli s Gyigyisenynél egyesülvén a *Vaskóhi-Körössel*, feveszi a *Fekete-Körös* nevet. Másik kitűnő sziklaalakulata a *Bihar-Kapu*, vagy *Portale*, a mely csudálatos szabályosságával ámulatba ejti az embert!

Alig egy órányira esik Rézbányához (nyugotra) a *fonácsai cseppkö barlang*, mely egyik legrégebb barlangja a megyének, barlangi rovarairól külföldön is ismeretes.

Ettől még inkább nyugatra a *segystelivölgy*-ben a falutól északra ott van az óriási előcsarnokkal bíró *Albrecht-barlang*, Kis-Kóh községben a *kiskóhi barlang*.

De mind ezeket csak futólag nézi meg, a ki erre jár, sőt a *Segyesteli-pataknak* azt a pompás *szikla-hasadékát* is csak alig tekinti meg, a mely pedig kicsinyben nem kevésbé érdekes és szép, mint a világhírű *tordai-hasadék*; hanem siet mindenki az ország s talán közép Európa egyik legszebb barlangjához: a *magurai*, vagy *József-főhercegi-barlanghoz*.

Hogyan jellemezzem én ennek az elbűvölő *tündér-palotának* a szépségét? hogyan rajzoljam csepköveinek és stalomitjainak ragyogását? mit mondjak erőtlen ajakkal a csodálatos *trónterem* bűvös *oszlopairól* és millió fehér csapból álló csillárjáról? milyen szakértő ismereteket szerezzek előbb, hogy leírhassem *virágos kertjének* és szabályos *medenczéinek* csipkézett körvonalait? hogyan magyarázzam meg a kamarában lecsüngő *oldal szalonjának* természetességét? hogyan fessek le a *szomorufűz* lehajló fehér lombjait? hogyan rajzoljam le a *várron* csonka tornyait? végre hogyan tegyem láthatóvá a *tündér kertben* emelkedő *három hegy* előtt külön magaslapon leeresztett szárnyakkal gubbaszkodó *sast*?

Nem akarok lehetetlent megkísérteni! Azt csak látni kell, hogy elbűvölő hatását érezzük s aztán önkéntelenül imára kulcsolódjanak kezeink, áhítatos jma szálljon ajkainkra a szív mélyéből és térdre boruljunk a leghatalmasabb előtt, a ki mind ezeket oly csodálatos módon teremtetete! . .

Biharország édes gyermekei! Jertek velem ezekbe a föld alatti palotákba? Mert a ki ezeket nem ismeri, nem tudja, hogy mily felséges ez a *Biharország*! . . .

Egy hang a „Rauchfanglochwelt“-ből.

— Válasz a *Kronstädter Zeitung* cikkéhez. —

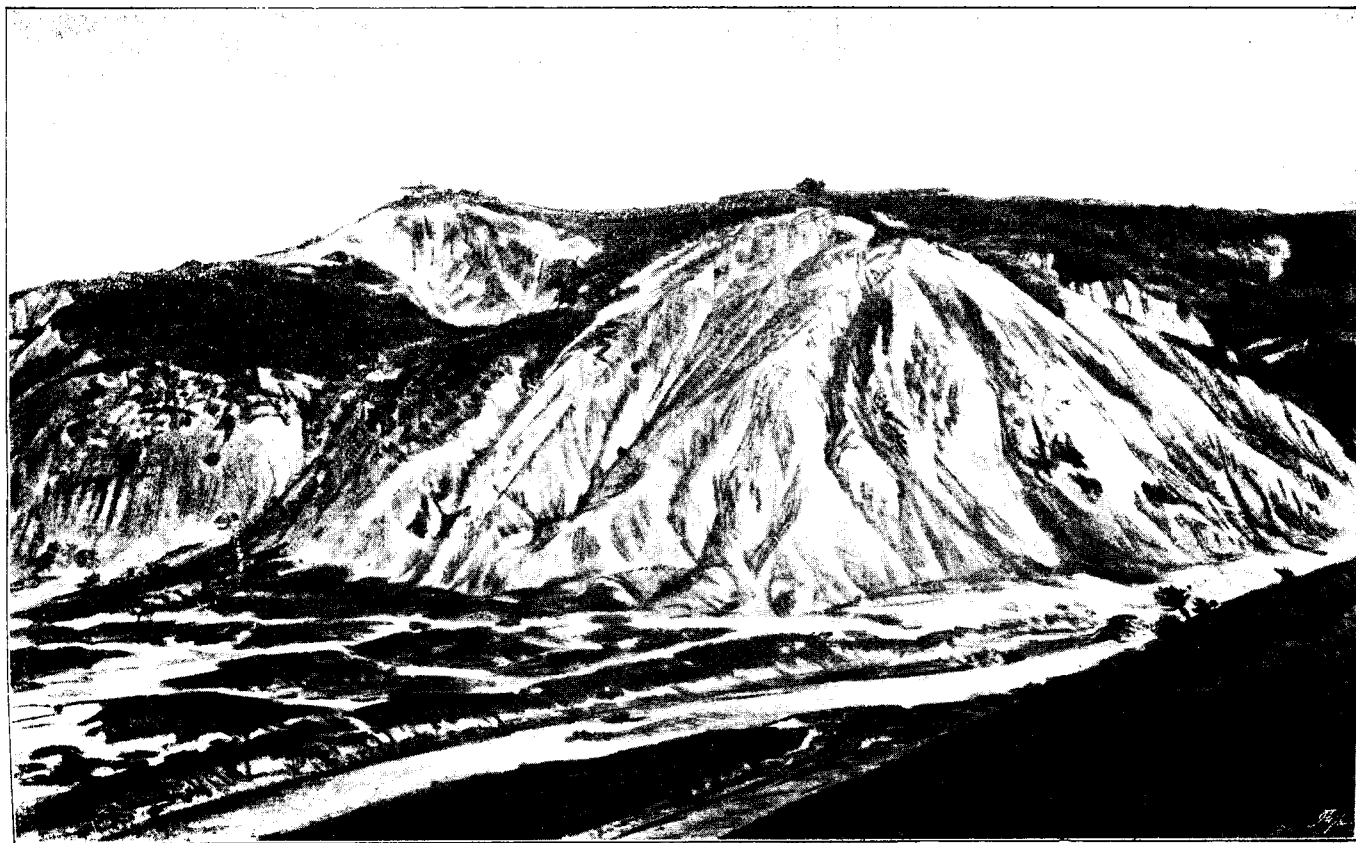
Irta: *Farkasházy Zsigmond dr.*

Az *Erdély* utolsó számában *A szászok szélmalomharca* címmel megjelent cikkem nyilván nagyon érzékenyen érte a szász rakoncátlanokot, mert oly láрма támadt a

nyomán, aminőt csak a mester által megfenyített nebuló szokott hallatni a nádpálcza suhogása közben. Nincs az a szigorú iskolai fegyelem, amely meg tudná tiltani a tiz körméről lekapott suhancnak, hogy ne jajgasson, mi alatt érzékeny argumentumokat helyeznek el az ellenkező oldalára; — s azért én sem ütköztem volna meg azon, hogy cikkem miatt a szász szélmalomharcosok sovinizmussal, rosszhiszeműséggel, igazságtalansággal, sőt valótlán dolgok állításával is megvádolnak. Minél féktelenebb leendett az üvöltözés, annál biztosabb bizonyítékát találtam volna ebben igazságom megdönthetetlen voltának. Ha érvekkel tönkresilányíthatnak, nem próbálták volna meg rágalomokkal bosszantani.

Akadtt azonban azok között, akiket az ismert példabeszédre való hivatkozással „negyven esztendőn aluli svábnak“ voltam bátor nevezni egy olyan is, aki jónak látta becsületes nevemnek izetlen és nevetlen megtépázásával bosszút állni rajtam azért, mert elég bátor voltam egyes hazafias nézeteimnek és azoknak a kellemetlen igazságoknak kifejezését adni, a melyek szász testvéreinknek józanabb részét észretéríteni képesek leendettek.

Hogy a szászok zöldjeinek a helységnevek egyesítésében kifejtett törvénytelen, áliamellenes és — a mi a legszomorúbb! — *ostoba* rugkapálódzása miképen hozható összefüggésbe azzal, hogy engem így vagy amúgy hívnak: azt az én szeretetreméltó ellenségemnél jóval értelmesebb elme is bajosan tudná kitalálni. De mindegy. Valami németajkú vidéki lapocská, amely beavatottak állítása szerint a nyilvánosság szigorú kizárásával szokott hébe-korba megjelenni, nem átalította a »szent« csel érdekében e primitív kirohanásnak nyomdatestéket adni és ennek — de csakis

Pa. jdi sóhegy. — Az E. K. E. németnyelvű fürdőkönyvéből.

ennek — köszönheti a derék szélmalomharczos, hogy ádáz cikkét — amely miatt, ha iskolai dolgozatnak alkotja vala, bármely szász középiskolában megbuktatják — néhány szóra méltatom.

Miután már említettem, hogy a szóbanforgó cikk durva személyes támadást foglal magában, talán felesleges is hozzátennem, hogy az *névtelenül* jelent meg. Amióta a hét svábok vitézsége példabeszédessé lett, azóta az ilyesmit magától értetődőnek kell tekinteni, még ha a fűgékert oly óvatosan a zsebében mutogatja is valaki az ellenesének, mint ahogy ezt a hét svábok jeles leszármazója ebben az esetben teszi. Oh, annyi egyenesség és bátorság távolról sincs ebben az úrban, hogy nyíltan és keményen nekem támadjon; ő nem üt vagy vág, csak karmol és csip, mint azok a bizonyos apró állatok, a melyekre az állatvédők nem terjesztették ki működésüket. Nos, az ilyen állatkák csak a legritkább esetben szoktak a kalandjaikra vizitkártyát magukkal hordani. Innen az én kedves ellenségemnek a névtelensége.

Pedig mégis szeretném tudni, kivel állottam szóba. Nemcsak azért, mert szerény magam nyílt vizirrel, a nevem kiírása mellett fejtettem ki *elvi* álláspontomat (s ez volt szerencséje álarczos támadómnak, mert külföldben, ugyan min koptatta volna élesre csápjait?) De főként azért szeretném azt az urat álarcz nélkül, — vagy ha úgy tetszik: álarczátlanul — látni, mert nagybecsü kilétére nézve valami sötét és kellemetlen gyanúm támadt. A stílusa (ha ugyan szabad ilyenekről beszélnem) adott alkalmat e gyanura.

Néhány évvel ezelőtt ugyanis hasonlóan névtelen támadás jelent meg valamelyik külföldi német lapban egy zöldszásznak a tollából, amely a magyarságot illette vad rágalomokkal. A hangja ugyanez az Ezsau hang volt, a harcmodora ugyanaz a vakondok-harczmodor, amelylyel az előttem fekvő cikkben találkozom. Erről, a névtelen hazaárulóról a *Magyar Hirlap*, amelynek szerény munkatársa vagyok, azt írta annak idején, hogy »*hitvány, jellemtelen, gazember.*« A lap e nem éppen enyhe kitételekkel nem érte el a *czélját*: a névtelen ezután sem tartotta szükségesnek inkognitójából kilépni.

Fájdalom, a külső jelek után kétségek támadtak bennem aziránt, nem azonos-e az én »*Rr*«-em (ez támadómnak álarcza) — azzal a megtorlatlanul megbélyegzett hazaárulóval. Nagyon kérem szeretett ellenségemet, nyugtasson meg ebben a tekintetben. Mert ha — amitől óvjon az ég! — nem tévedtem volna, akkor kár volna minden szóért, amit leírtam, mert akkor olyan egyénnel volna dolgom, akivel fegyveres kézzel nem, csakis a fenyítő bíróság sorompói előtt szokott az ember szembe állani,

De nem. Én loyálisabban akarok bánni a névtelen lovaggal, mint ahogy ő bánt énvelem s azért eleve abból indulok ki, hogy ő képes lesz a személyazonosságban való tévedésemet kimutatni. Ebben a feltevésben röviden reilektálok cikkére.

Azzal kezdi, hogy engem, aki ki mertem mutatni, hogy a szász túlzóknak nincs igazuk, amikor a helységnevekről szóló törvény ellen támadnak, nem is-

mer. Minden elfogulatlan olvasó elképzelheti kinos megdöbbenésemet és mély fájdalmamat, amely lesújtott, mikor megtudtam, hogy »*Rr*« úr engem nem ismer. Igaz, hogy én sem ismerem őt, de én viszont ama szellemi nivó *után*, amelyet cikke elárul, nem is tartanám szerencsémnek, ha valaha kénytelen volnék vele megismerkedni.

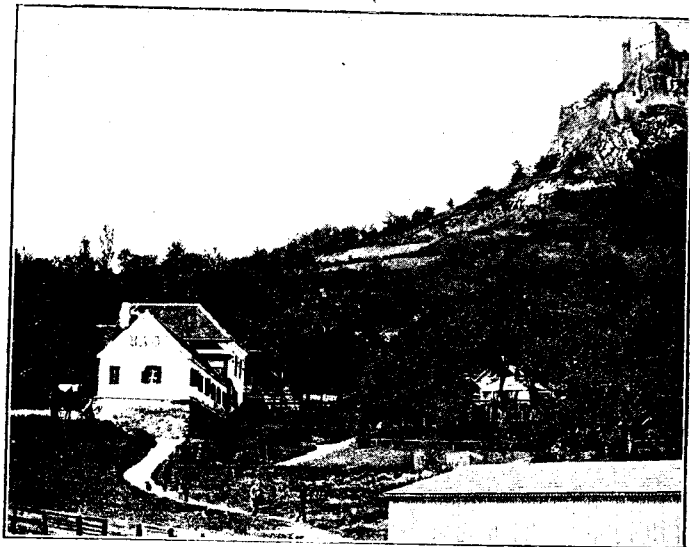
Ellenben jellemző »*Rr*« úr disztíngvált gondolkozására és jó modorára, hogy noha nem is tudja ki vagyok, mégis meggyanúsítja nevemet, megvádolja jó magyarságomat. Nos, én biztosíthatom »*Rr*« urat, hogy az én magyar nevem és nemességem ér annyit, mint az ő szász — hogy is mondjam csak? — szemtelenége.

Egyébként érdekes, miből vonta le magának »*Rr*« úr azt a következtetést, hogy én nem vagyok jó magyar. Abból, hogy néhány — nem tagadom — meglehetősen kemény kifejezéssel illetem azokat a szászokat, akik elég vakmerők egy magyar állami törvény ellen kül- és belföldön ádáz gyűlölettel izgatni és elég hálátlanok a magyar állam kétségtelen felségjogait hazug lármával kétségbevonni. Hogy »*Rr*« úr kemény kitételeimet magára vette, ezt jól tette; az olyan szászokra értettem azokat, a milyen ő is.

De tiltakozom az ellen, mintha a szász nemzetiségieket (és nem a szász *nemzetet*, mert ilyent nem ismerek az országban) általánosságban akartam volna bántani éles szavaimmal. Ha a derék zöldszász megértette volna cikkemet, tisztában lenne azzal, hogy »*szász dühöngők*« néven azokat a szászokat apasztrófaltam, akik dühöngenek, »*arrogáns indigenák*« alatt azokat az indigenákat, akik arrogánsak, a »*szászok szemérmetlenkedését*« meg a többieket pedig azok a szászok olvashatják magukra, akik szemérmetlenkednek és egyébként rászolgálnak az erős megróváásra. Szerencsére a szászok egészéről ez nem mondható s ő róluk általánosságban nem is beszéltem másként cikkemben, mint »*szász testvéreinkről.*« »*Rr*« úr tehát nyakonlegyintette egy kicsit az igazságot, amikor azt állítja, hogy én »*Magyarország egyik tiszteletreméltó törzsét (?) szemtelenséggel és örjöngéssel vádoltam.*« Nem a népet, hanem annak »*Rr*« úrhoz hasonló tagjait.

Ebben pedig igazat adna nekem bárki, aki valami csodálatos véletlen folytán elolvasta volna »*Rr*« úr förmedvényét. Van e elég erős kifejezés, a melylyel méltóan lehetne sújtani azt az embert, aki magyar földön ilyen dolgot mer írni: »*miért panaszkodnak a »mágyárisch« sovíniszták?* Hiszen a mi térképeinken, kézikönyveinkben *rendesen* előfordul a helységek magyar neve *is*, — a német és oláh *névtán* — *zárójelben*. Az ilyen agyalágyútt beszédért Németországban bizony megismerkednék bármelyik ostpreusisch lengyel alattvaló a várfogság kellemetlenségeivel. Nálunk azonban az »*elnyomott*« indigenák a fejünkhöz vágthatják a »*sovínizmus*« vádját és tajtékat köphetnek a nevünkre, ha csak panaszkodni is bátorodunk túlkapasáinkért.

Tołstói Leó azt mondja, hogy még a legnagyobb gonosztevő is tud önmagával szemben igazolást, mentéget találni gáztette számára. És ez igaz. De meggá-

Kóhalom. — Az E. K. E. németnyelvű fürdőkönyvéből.

tolja-e ez az igazságszolgáltatást abban, hogy lesújtson a bűnösre? Talán »Rr« úr is azt képzei, hogy igaza van, amikor a legközönségesebb gonoszságot követi el és dúrván megsérti a magyar nemzet felségjogát. Csakhogy akkor viselje is képzelődésének azt a legelembibb következményét, hogy eljárását, — úgy mint mindama fajtájabelieket, akik vele egy követ fujnak, — kellő szigorúsággal jellemezzék.

És mit tetszik gondolni, ennek az úrnak, aki a magyar állam szuverenitását és az én egyéni integritásomat minden lelkiismeretfurdalás nélkül megtépázza, — hogy ennek az úrnak micsoda »soviniszta támadásom« esett oly zokon?

Megmondom végre, hogy »Rr« úr szellemi nivóját teljes világításban állítsam az olvasó elé. Cikkemnek az a passzusa, a melyet a szász lovas az örvöngésig sértőnek talált szó szerint így hangzik: „A szászok azt kürtölik világgá...“ Ne higye senki, hogy tréfálok. Szó szerint ez az, ami miatt „Rr“ úr oly szörnyen megneheztelt. Az igaz, hogy ezt a »kürtölik világgá« kifejezést ő így fordítja németre — risum teneatis! — »Rauchfangloch welt der Sachsen« (kürtö-lik-világa)...

Ime ezen a kürtölikvilágon át nézte ő az én cikkemet. Azaz hogy egyáltalán nem is nézte, mert éppen az a baj, hogy ebből a mulatságos műfordításból, meg egyéb hasonló bottásoktól, a melyektől közleményecsak úgy hemzseg, azt a meggyőződést kellett merítenem, hogy „Rr“ úr egykukkot sem tud magyarul és fogalma sincs arról, mi van az én cikkemben. Ir tehát olyasmiről, amit nem olvasott, dühöng amiatt, amit meg nem értett. polemíába bocsátkozik oly cikk fölött, a melynek tartalmáról halvány sejtelve sincs. Ez az eljárás ugyancsak szomorú világot vet a sokat emlegetett német alaposágra, de egyuttal érthetővé teszi azt, miért esett »Rr« úr nekem, aki a cikket ír-

tam, ahelyett hogy agyonbonczolta volna inkább azt, amit irtam.

Ezek után meg lesz nekem bocsátva, ha »Rr« úr förmedvényének további »argumentumait« a »szászok kürtölik világának« homályában hagyom.

De egyet nem mellőzhetek szó nélkül. »Rr« úr valótlannak meri mondani azokat, amiket én a szász kárpátegyelet magyarelles térkép gyártásáról mondtam. Én az erre vonatkozó adatokat nem magam szereztem, hanem az Erdély nagyrabecsült szerkesztőségétől készen kaptam. Egy pillanatil sem kételkedtem abban, hogy mikor arról van szó, hogy vagy az Erdély vagy „Rr“ úr hazudik, akkor csak az Erdély-nek lehet igaza. Tényleg most előttem fekszik a Section „Hermanstadt“-nak 1899-ben kiadott »Touristen karteja«, amely

állításaimat az utolsó szóig igazolja: inkább oláh helységneveket használ ez a »Section«, ha németet nem tud, csak hogy magyart ne kellessék használnia.

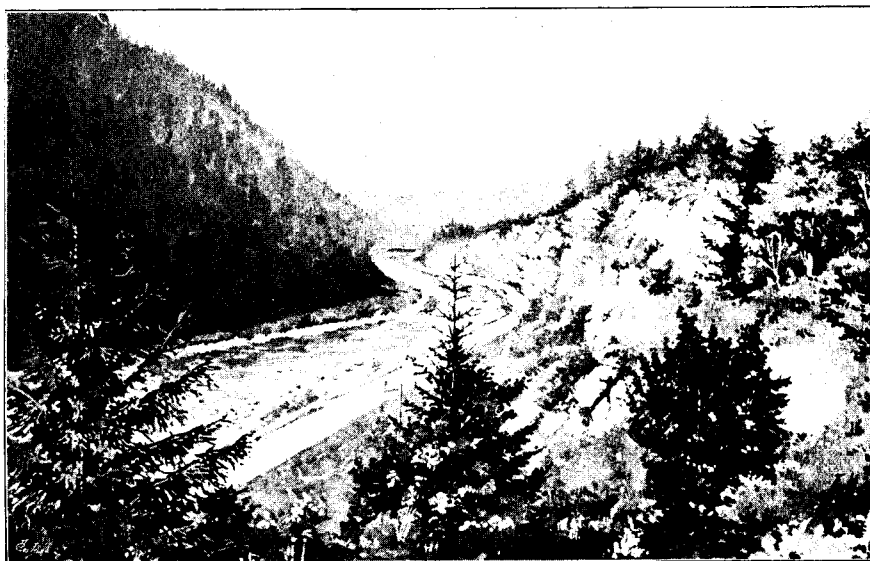
De elég ebből ennyi.

Befejezésül csak annyit tanácsolok teljes tisztelettel a szász szélmalomharczos uraknak, hogy ha a maguk vélt igaza mellett lándzsát akarnak törni, ne válasszanak maguknak olyan vezérharczost, aki behunytt szemmel hadakozik és aki büszkén vallja önmagát negyven éven aluli svábnak arra való hivatkozással, hogy »szásznak, svábnak negyven esztendőskorában jön meg az esze.«

Kalotaszeg.

Irta: VINEZE FERENCZ.

Kalotaszeg elnevezés alatt tágabb értelemben Kolozsvármegyének a b.-hunyadi szolgabírói járását értjük, mely e megye nyugoti részén fekszik Szűkebb értelemben azonban az oláh községek nem tartoznak »Kalotaszeghez«, de turista szempontból ezeket is hozzá kell venni, mivel a legtöbb természeti szépség éppen ezen oláh községek határaitban lelhet fel Ha egy futó pillantást vetünk

Út Borszék felé. — Az E. K. E. németnyelvű fürdőkönyvéből.

földrajzi szempontból »Kalotaszeg« vagy jobban mondva a b.-hunyadi szolgabírói járasterületére azonnal szemünkbe tűnik, hogy kalotaszeget *várrendszer-szerűleg* kisebb, nagyobb hegyek és hegylánczok veszik körül. Induljunk ki pl. nyugoton *Vigyázó* és a vele párhuzamosan haladó »*Kőhegy*«-lánczból, mely levonul *Csucsá* felé, míg onnan »*Gereben*« hegy elnevezés alatt északnyugoti és északi irányban haladva, Füldek felett, majd Bikal, Zsobok és Sztána felett halad el egy más hegység, mely egész Körösfőig nyulik. Innen egy más hegység M.-Gy.-Monostor felé halad, s onnan tovább Valkó, Keleczel és *Meregyó* felett vonul el, hol a »*Kalota*«-hegység elnevezése alatt délnyugoton összeér a Vlegyesszával. E hegységek által bekerített dombos, völgyes hely.- a tulajdonképeni Kalotaszeg földrajzi szempontból, mely régen Heltai krónikája szerint egy külön vármegyét, az u. n. »*Kalotavármegyét*« alkotta.

Nevezetesebb vízei: *Sebes-Körös*, mely ered Körösfő falu határán, átfoly Sárvasár, B.-Hunyad, Kis-Sebes és Csucsá községeken, folyton nyugoti irányban haladva, míg Bihar megyébe ér. A *Kalota*, mely a járás délnyugoti irányában lévő hasonló nevű hegyből ered és foly északkeleti irányban Keleczelig, hol északi irányt véve föl, Kalota falun, Ksz.-Király Zentelkén át haladva, északnyugoti irányt vesz fel és Malomszeg, Marótlaka községen át folyva, a Körösbe ömlik. A *Sebes* patak, mely Rekeczelen felül ered. A Vlegyásza és a Kőhegyláncz közötti völgyben folyton északi irányban haladva Székelyó községen túl, a Körösbe foly.

Terményei: A Körös és Kalota patak mentén elég jó ős- és tavasz gabona-terem, a Sebes patak mentén már kevés gabona tenyészik, mivel levegője hidegebb. A lakosok sok szarvas marhát, juhat és sertést tartanak mivel ez a jövedelmi források, Vlegyászában pedig a fakereskedés.

Lakói: magyarok, oláhok és zsidók. *Története:*¹⁾ Régen kalotaszeg a kihalt *Kalota*, *Zsáki*, *Kende* és a *Sas* nemzetségek birták, mivel a 1275. nov. 3 án kelt adomány levélben *Kemin* a Kalotai Mikola fiának íratik, 1293. jan. 3. Mikola Meszes a kalotai Geren fiának íratik ezen adománylevélben (Urkunderbuch 104. lap, és 115. l.) Ez a két nemzetség vér-egységét mutatja s így régen az övék lehetett Kalotaszeg, mint külön terület, hisz később is Heltai G. kronikája szerint a Kalota vármegye külön szerepelt, mint Erdély hatodik vármegyéje, és valószínűleg mint ispánság, s csak később lett beolvasztva Kolozsmegyébe, de varrottása és viselete által ma is kiválik a magyar népe

Égyes helységei:

Sztánától-Csucsáig a vasút közelében.

A Kolozsvár felőli vonaton a sztánai állomáshoz érünk. Az állomástól északra egy fél órai gyaloglás után *Sztána* községbe érünk. Lakói nagyobb részben magyarok és ev. ref. vallásuak, míg a kevesebb része oláh. Határa termékeny; terembenne ős- és tavaszgabona, sőt szőlője is szép volt, míg a phylokszera ki nem pusztította. Erdeje szép és nagy, melynek szélén megy el a vasút. Berkiben az állomás közelében sok nyaraló van, a mi bizonyítja e hely szépségét. Sztána községtől nyugotra egy gipszből álló hegy aljában, egyszerű mezei út vezet le a töle egy órai járásra fekvő *Zsobok* községébe, mely különösen nyugot és kelet felől egészen hegyek közé van beékelve, sőt dél felől is erdős hegy borítja, melynek közepén

megy el a vasút, a falutól jó távol. Lakói magyarok és ev. ref. vallásuak. Határa jobbára erdő és legelőből áll, szántóföldje kevesebb van, mint kellene s ezért más határokon is dolgozik e hangya szorgalmu nép. Határán nagyon sok a gipszbánya, melyből látják el a b.-hunyadi gipszgyárat is, sőt ott helyt is dolgoznak fel belőle a Szepesy féle márványgyárban díszmunkákat. A más és nagyobb fajta kövekből ott helyt sarköveket készítenek. Zsoboktól kissé északnyugoti irányban haladva, egy fél órai gyaloglás után elérkezünk *Farnas* nevű kis községbe, melynek lakói jobbára magyarok, de oláhosodnak el, mert sávesebben beszélnek oláhlul az ottani oláh lakosokkal, mint magyarul. Határa elég termékeny. Farnastól inkább nyugoti irányban haladva a régi megyei úton, egy órai gyaloglás után elérkezünk *M.-Bikal*-ba melynek lakói magyarok és ev. ref. vallásuak. A nyugoti részen feltörekvő elvonuló hegy megvédi őket a Vlegyásza hideg szelétől, miért is gabona, gyümölcs és szőlő termelésre nagyon alkalmas hely. Termesztik is a gyümölcsöt sokkal nagyobb mértékben, mint a szomszéd Sztána és Zsobok községekben, hisz a b.-hunyadi piacót a bikali látja el gyümölcs, szőlő-, veteményel és tejművel nagyobb részben. M.-Bikaltól északra egy fél órai kocsizás után *Ketesdre* érünk, melynek lakói ev. ref. vallásu magyarok. Határa termékeny Ketesdtől északra fél órai gyaloglás után elérünk *Közép-Füldre*, ettől északkeletre van *Alsó-Füld* és szintén Közép-Füldtől északnyugotra van *Felső-Füld*. Erdeje több van, mint szántója. Jelenleg lakói mind oláhok, kik között sok az *Antal* nevű ember. Hagyomány szerint régen mindhárom *Füld* magyar község lett volna. Felső-Füldtől nyugoti irányban haladva, jó két órai gyaloglás után szép vidéken menve elérkezünk Csucsára. *Csucsá* kis oláh község a S.-Körös partján, a vasúti állomás mellett. Sok benne az intelligens ember, kik mind igen vendégszeretők. Van áll. el.-iskolája, kisdudvódája, lisztmalma, vendéglője és kicsi heti vására. A vidék fekvése itt nagyon regényes, a természet a maga szépségeit pazarul és szeszélyesen szorta szét. Alant az ember irtózva bámulja azokat a majdnem függélyes szikla falakat, melyek Csucsán túl emelkednek a magasba, fennt pedig szédül a fő, ha az ember alátékint a mélységbe, melynek fenekén hőmpolyóg a Körös.

Csucsától B.-Hunyadig a vasút mentén vissza.

Csucsától délnyugotra egy órai kocsikázás után elérkezünk *Nagy-Sebes* oláh faluba fennt a hegyek között. Van benne fűrészmalom. N.-Sebestől keletre a vasúti állomás mellett találjuk *Kis-Sebest*. Híres kőbányája, melynek kifaragott köveit vasúton szállítják el messze helyekre. Kis-Sebestől délnyugoti irányban haladva tovább, egy jó órai gyaloglás után elérkezünk *Sebesvár* oláh községbe. E felett egy magas domb tetején állott még romjaiban is elég épen a régi híres *Sebes vára*, melynek rendeltetése a régebbi időkben határőrzés volt. Ujabbán gróf Bánffy György birtokába jutva az enyészettől megmentette, sőt tornyát beis fedette. Sok útaxó járt itt s mindannyi fel is irta nevét a falakra. E várnak egyik úráról, kihék csak egy leány gyermeke volt, igen szép regét beszél el koszorús írónk Jókai Mór, mely pár szóval a következő: Egyszer meglátogatja egy unoköcsöce őt, ki leányába beleszeret. Az anyanélküli leány sokszor talált alkalmat ezen rokonával együtt lenni, de vesztökre, mert a dúrva várúr kiúzi az öcsöcét várából. Az öcsöce titokban visszakerül, hogy a leányt megszöktesse, de rajtaveszt és a vár börtönébe záratik, míg a leányt apja egy Csucsá községen túl levő s maig is látható függélyes, magas kőszikla közepén készített szűk szobába záratja, mely ég és föld között volt a sziklából kivágva. Alólról hozzá jutni nem lehetett egyes embernek, sőt felülről is csak kötél segítségével eresztett le a várúr egy kosárba ételt és

¹⁾ Az egyetemi könyvtárban lesz valami *Kolondés* című német történeti munka, vagy valami Urkunderbuch című munka, a miben Kalotaszegre vonatkozólag a régebbi adatok megtalálhatók. Mivel nekem is más jegyezte ki ezen történeti adatokat Kalotaszegre vonatkozólag és a kijegyzés is nem jelenlegi, s így biztos nem vagyok benne, hogy nincs tévedés valahol az adatok kiírásában. V. F.

leánya számára naponként. Mivel ugyanegy lovasz táplálta mindkét szerelme, így a lovasz segítségével az öcs kiszökik a várból s azután kiszabadítják a leányt is s kimenekülnek Erdélyből. Ez a rege rövid története. Sebesvártól szekérrel is mehetünk be B-Hunyadra. *Bánffy-Hunyad* csinos nagy község, melynek lakói magyarok és ev. ref. vagy róm. kath. vallásúak. Van járás biróság, adó- és postahivatala, áll el felső-leány- és polgári iskolája, takarékpénztára, gipszgyára, heti és országos vására, mely nagyon népes, mivel nagy a vidéke. Van több vendéglője vasuti állomása és jó termékeny határa. Lakói, kereskedői szelleműek, adnak, vesznek folyton. Utczái szép tágasak, a mi arra mutat, hogy már a multban egy nagy városnak volt szánva, hisz t. Ercsey József írta róla, hogy régen volt külön törvényhatósága, és az országgyűlésen külön képviselője s több más kiváltsága B-Hunyadtól kissé délnyugoti irányban egy fél órai kocsikázás után elérkezünk

Kalota-Szentkirály-Zentelke községbe, hol a Kalota-pataka képezi a két község között a határ vonalat. Lakói legnagyobb részt magyarok, kik ev. ref. vallásúak, kevesebb része oláh, még kevesebb zsidó. Határa a rossz talaj miatt nem igen termékeny, de nagyon szép különösen az erdeje, mely a *Kőhegyen* van. Ez erdőben legtöbb magyaró, fenyő és nyárfa van, némely helyeken csak fenyőfa van s ezért levegője nagyon egészséges. Kilátás a hegytetőről meglepő szép, ivó vize kitűnő jó, s különösen hasznos tojásdad alakú tavának vize, egy tölcséres mélyedésben, melyet az itteni és a szomszéd falusi nép gyógyhatásának tart, sőt az intelligens embe rek is, ámbár vegyele mezve még nem volt. E helyet már más két munkám ban is ajánlottam a Kárpát-Egyesület becses figyelmébe s ujjolag is ajánlom. A helységben benne sok az úricsalád, van iskolája, körjegyzősége, sőt egy meglehetősen kis vendéglője is.

Kalota-Szentkirálytól—Székelyóig.

Kalota-Szentkirálytól északnyugatra haladva, egy félórai kocsikázás után elérkezünk *Malomszeg* nevű oláh községbe, a honnan félóra alatt nyugoti irányban haladva, *Marótlaka* nagy oláh községet találjuk a Kalota patak mentén. Ezen község feletti hegyben jelenleg kőbánya van, de régen volt itt vasbánya is Ercsey F. feljegyzése szerint. A hagyomány azt tartja róla, hogy itt lett volna lakása Mén-Marótnak a honfoglalás idejében. Marótlakától kissé délkeleti irányban, félórai kocsikázás után *Magyarókerékire* érkezünk, mely a kőhegyláncz aljában fekszik. Lakói felerészben magyarok

és ev. ref. vallásúak; fele részben pedig oláhok. Határa elég termékeny, de dombos része meszes tartalmu, miért is hosszas esős idők alkalmával földcsuszamlások is történnek rajta. Magyarókerékittől nyugati irányban, félórai kocsikázás után a kőhegy lankásabb részén *Székelyó* községbe érünk, mely a kőhegyláncz és a Vlegyásza közötti mély völgyben fekszik a Sebes folyó partján. Lakói mind oláhok, ámbár hagyomány szerint, betelepült székelyek eloláhosított utódainak tartatnak. Határa kevésbé termékeny, de annál szebb a hegyen fekvő nagy erdeje. Innen csak lóháton, vagy gyalog lehet a tőle délnyugatra fekvő *Rogosel*, nyugotra fekvő *Viság* és északnyugatra fekvő *Trányis* községekbe jutni, melyek már bent fekszenek a Vlegyásza völgyeiben. E három oláh község, mely kizárólag fakereskedésből él, élő mintaképe a havasi falvaknak, hol a házak egymástól oly távol fekszenek hogy közpélda

beszéd szerint az embernek tarisnyát (élelmi batyu) kell tegyen, ha a szomszédba akar menni. Vidéke azonban mindhárom községnek igen szép és változatos, de hideg. Székelyóttól jó úton keleti irányban viszszaérünk Kalota-Szentkirályra.

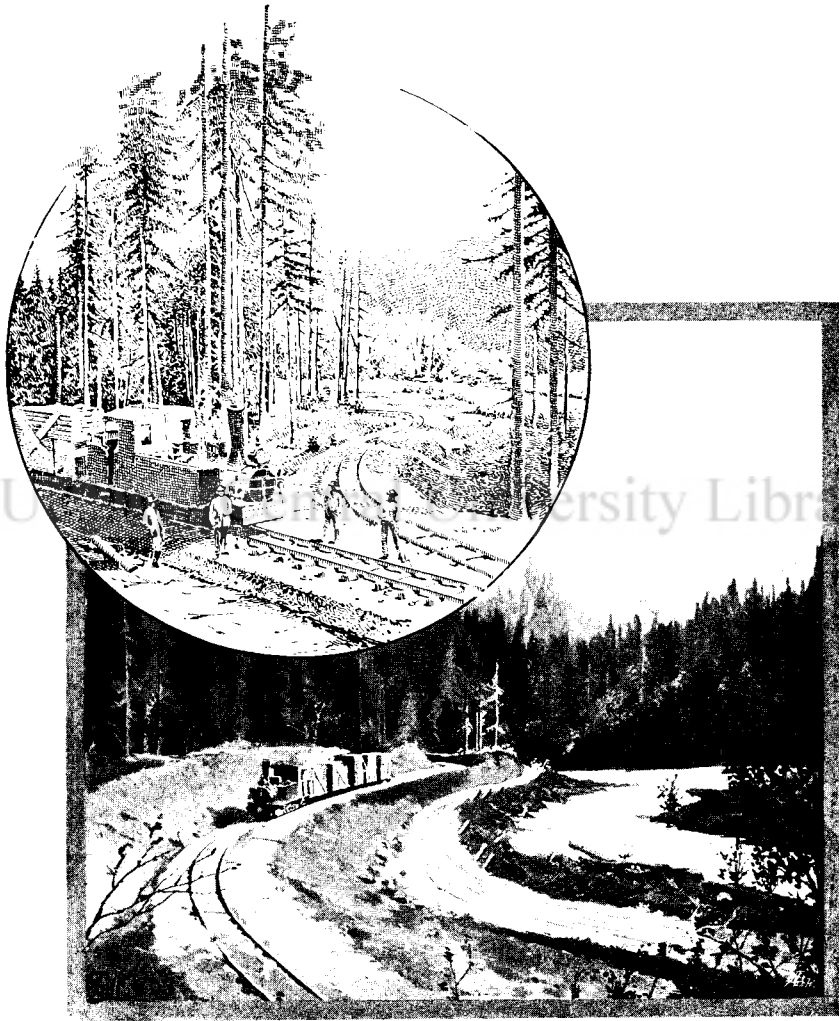
Kalota-Szentkirálytól Meregýóig.

Kalota-Szentkirálytól jó megyei úton kocsival 15 perc alatt *Nagy-Kalota* oláh községbe érünk, melynek elég termékeny határa van. Ettől kissé délnyugatra fél óra alatt *Bőkeny* oláh községbe érünk, és ettől nyugatra *Boes* oláh községet érjük a kőhegyláncz aljában. Bőkenytől déli irányban fél óra alatt *Incsel* nevű oláh községbe érünk, mely jó tavasz — gabonát termeszt. Határától Valkó felé a földrétekek geológusok előtt érdekel birnak. Incseltől déli irányban egy rövid

órai gyaloglás után is *Meregýó* nagy oláh községbe érünk, mely külön körjegyzőséget képvisel. Határán több a legelő és erdő, mint a szántó. Hegyeiben régen aranybányászat folyt Téglásy J. feljegyzése szerint, sőt élő ember is mondotta hogy még 48 előtt is mivelték. Innen délnyugati irányban haladva, jó másfél órai gyaloglás után elérkezünk *Rekicsel* nevű oláh községbe, fenn a havasok között, melynek különösen szép a vidéke, de legszebb a vizesése, melyet nem rég nyitott meg a Kárpát-Egyesület.

Kalota-Szentkirálytól—Bélesig.

Kalota-Szentkirályon és Kalotán keresztül haladva, Kalotától délkeleti irányban haladva, egy órai kocsikázás után, *Keleczel* oláh községbe érünk melynek híres

A gyulafalvi iparvasut. — Az E. K. E. német nyelvi fűrdőkönyvéből.

gőzfűrészes gyára s mely regényes helyen jó úttal összeköttetésben áll Bélessel. Kalotától még inkább délkeleti irányban egy jó órai kocsiút után *Magy.-Valkó* községet érjük, melynek lakói nagy részben magyarok és ev. ref. vallásúak, kisebb részben oláhok. Van benne jó iskola és körjegyzőség. Határa elég termékeny, de több a havasos erdeje, mely határos a Bélessel. Innen csaknem keleti irányban egy jó órai kocsiút után *Magyar- és Oláh-Gyerő-Monostorra* érünk melynek csak egy negyedrésze ev. ref. vallású magyar, a többi oláh. Olyanforma nagy község, mint Meregnyó, és külön körjegyzősége van. Van iskolája, gyógyszer-tára és körorvosi hivatala. Népe Kalotaszegen a *legszébb* és a legkereskedőbb szellemű. Kevés tavasz-gabonát termesz, mert hideg határa inkább legelő-re alkalmas és Bélessel szomszédos. Van a monostori és a valkói határ érintkezésénél a Béles felé egy *Lágyas* nevű hely, mely régóta köszénképződés alatt áll. Ajánlom a szakértők figyelmébe ezen helyet. A valkói hegytetőn levő útból, egy más mezei út vezet a tőle délre fekvő *Bélesbe*, mely egyhangu és hosszú út, ép azért Keleczel felé járnak, mivel azaz út regényesebb. A Béles ez előtt vagy tíz évvel is a Hideg-Szamos partjának két oldalán fekvő magas hegyekből s azt beborító fenyvesből állott, mely két gyenge korcsmánál egyéb helységgel nem bírt. Regényes fekvése és jó levegője régen is csalt ide sok nyaralót, de jelenleg híres lett hatalmas gőzfűrész gyáráról és számtalan szép épületeiről, melyet még emel este a fűrészgyár villany világítása, mely az épületeket a fenyves között és az alatt folyó vizet mesés alakban varázsolja elé. Szóval egy egész kis város a havasok között.

K. Sz.-Királytól - Körösfőig.

K. Sz.-Király-Zentelkétől keletre egy fél órai séta után *Damos* községbe érünk, melynek nagyobb része ev. ref. vallású magyar, kevesebb része oláh. Innen délnyugatra ugyanannyi időre *Jákótelke* kis magyar községet érjük. Határa mindkettőnek elég termékeny. Damostól keletre fél órai séta után *Nyárszó* községbe érünk, melynek nagyobb része ev. ref. vall. magyar, kevesebb része oláh. Határa elég termékeny. Nyárszótól kissé északra az országút mentén *Sárvásár* magyar községet érjük, melytől délkeletre egy órai kocsiút után az országúton *Körösfő* magyar lakosú községbe érünk. Határa elég termékeny, de népe szegény. Ugy Körösfő, mint a hozzá közel fekvő *Gyerő-Vásárhelynek* magyar népe szép termetű és arcú nép.

Ezzel bevégeztem »Kalotaszeg« leírását, mely a b.-hunyadi szolgabírói járást magába foglalja, de nyelvezetére, varrottására és festői szép viseletére nézve csak a magyar községek tartóznak a szorosan vett Kalotaszeghez, a mint ezt munkám elején jeleztem is. Bővebben vettem fel azon községeket, melyekben természet szépség, vagy egyéb megnézni való van, sőt jeleztem azt is, hogy hol lehet kocsit kapni, s hol kell gyalogni.

A nagy-szebeni osztálymérnökség vonalai.

Alvincz—N.-Szeben (82 km.).

Az arad-tővisi fővonalrész Alvincz állomásából ágazik ki a jelenleg másodrangú alvincz-nagyszebeni vonalrész, mely egyes részletekben 1896. teljes egészében azonban 1897. év őszén nyílt meg és adatott át a forgalomnak. E vonalrész, mely nemcsak tájképileg szép és érdekes részletekben bővelkedő, technikai tekintetben is szép példáját mutatja a modern vasutépítés fejlettségének.

A vonal egyideig párhuzamosan halad a Gyulafehérvár felé haladó fővonalal, attól nemsokára eltér és a Sebes patakot átszelve, melyen 40'00 méteres vashíd épült, útját a kies fekvésű és Erdély egyik ódon száz városába futja be, Szász-Sebesre. Távolból a szászsebesi havasok kéklenek elé a felhők szagatott ránczai közül. Szászsebes után Kelnek, Koncza állomások következnek. Míg a vonal Alvincz határában halad, Alsó-Fehér megyében vagyunk. Sz.-Sebesnél már Szeben vármegyét érintjük és Konczán már ismét A.-Fehér megyében vagyunk Koncza után Erdély-Szerdahely Sósfürdő megállóhely következik; kis igényű fürdő ez, a vasutról mindössze két magányos, téglából épült ház költi fel a figyelmét az utazónak, de sós vizet, mely jódval vegyült, kedvelté teszi főleg a helyi lakosság előtt. Itt a vasutról a pálya jobb oldalán előtűnik gróf Teleki Arvéd tartózkodási helye, Brassó; félig elrejtve a mellette levő hegy által. A vonal Erdély-Szerdahelyen ismét Szeben vármegyében halad végig Kis-Apold állomásig már 10⁰/₀₀ emelkedéssel igyekszik feifelé, Kis Apoldtól kezdve pedig 16⁵/₀₀ emelkedéssig váltakozva halad Nagy-Apold község határában szeszélyes és nagy kanyarulatokkal Nagy Apold állomásig, hol a vonat megpihenni látszik, valójában pedig vizet vesz a mozdony az ezután következő rész megtevéséhez. Alig indulunk ki Nagy-Apoldról a vonal legszébb és technikai szempontból is a legérdekesebb része következik. Az emelkedés 12⁵/₀₀ és a műépítménye közül első a 16'00 méteres róhdi patak híd, medre felett 17'00 méter magasságban. A nagyszerű földfeltöltések és nagy bevágások 20—36 méter magasúak, egymást váltják fel, míg nem az alagúthoz érkezőnk, mely előtt egy nagy töltés épült 100.000 köbméter földet egyesít magában. Az alagút 120'00 méter hosszú és erdővel koszorúzott hegyet szel át. Alig jövünk ki az alagútból, egy 50'00 méteres ívben fekvő vashidhoz érünk, melynek pályaszíne a talajtól 24'00 méter magasságban van. Nemsokára elérjük a Czigányvölgyi vashidat, mely alulfekvé parabolás vasszerkezettel a lassan haladó vonatról legott szembe tűnik az utazónak.

E völgy áthidalás 45.00 méter magasságban és 120.00 méter hosszban fekszik; ezután jó ismét egy másik völgy híd 37.4 méter vasszerkezetű, boltozott köhiddal van kombinálva. Innét alig pár méter távolságra ismét egy érdekes völgy-áthidalás következik, az Ördög-Árok felett, melynek hossza 90'00 méter és 35'00 méter talajfeletti magasságban épült fordított parabolás vasszerkezettel. Gális állomásra érünk, mely után a festői szép és a hegyek alatt elterülő Szelistyét érjük el, hol Erdély legszebb és festői öltözetet viselő román női találhatók. Szelistye e vonal legnagyobb pontja 545 méter tengerfeletti magasságban. Innen, illetve a 19. sz. örháztól az eddigi emelkedésben levő vonal 10⁰/₀₀ eséssel halad le Szecsel és Kakova megállóhelyek után Orlát, aztán Keresztény-Sziget állomásra buja legelők közepette, hol a bivalyok ezerei legelésznek. Kis Torony állomás felé haladva már előtűnnek Nagy-Szeben ódon, barna házai, templom-tornyai és Kis-Torony állomásról kiindulva a vonat folyton Nagy-Szeben külső részét érintve a kis-kapus-n.-szebeni vonalrészszel párhuzamo-

san halad be Nagy-Szeben állomásra. E vonal, mely nagy vízmentesítő munkálataival, támfalaival bárkít is bámulatba ejthet, főleg a romániai összeköttetés eszköz-
lésére épült és hivatva van arra, hogy Romániával a legrovidebb összeköttetést létesítse Aradon át Budapestre.

Nagy-Szeben — Felek-Fogaras (84 klm.)

Nagy-Szebenből ágazik ki Sellemberk, Vesztény, Talmács állomásokat érintve, a Czibin folyó völgyében halad tova, melyet Nagy-Talmácsnál átlép, itt egy 55'00 m. hosszú vashíd vezet a folyón át. Egyideig a Czibin folyó mellett megy a vonat míg az ujonnan létesített Olthid kitérő állomáson az Olt-hídon, — mely 120'00 méter hosszú parabolás vasszerkezetű — áthaladva társul szegődik az Olt folyónak és ennek az irányában vonul tova Felső-Sebes állomást érintve Felekig (32 klm.), melynél egészen közel jövünk immár a fogarasi hegységhez. Tourista tekintetben ez a rész a legváltozatosabb. Felekről kiindulva Alsó Porumbák, Kercz, Alsó-Arpás, Alsó-Vist, Besimbák állomásokat érintve a vonal akként vonul végig, hogy bal oldalán hol rövid, hol messzebb távolabban az Olt folyó vize csillan elé, míg jobb oldalon a fogarasi hegyek hóval borított magas csúcsai kéklenek elé. *Nyegoj, Szurul, Prezoma, Verfu mare* hegy-csúcsok, mind megannyi turistai kiránduló helyek. Alsó-Szombatfalva állomhoz igen közel a fogarasi méntelep terül el, melynek fehér kerítése legott szembetűnik az útzónának. Alsó-Szombatfalvától kiindulva balról előtűnik az Olton épült hosszú fahíd, nem messze a jó boráról híres Nagy-Sink község.

A vonal nemsokára Fogaras állomásba fut be, hol aztán véget is ér. Útközben számos fahidon robot át a vonatunk, melyek mind kisebb patakok felett épültek kisebb-nagyobb nyílással. Némelyik patakban csak kavicsokat látunk, víz alig van benne, de ezek tartós esők vagy nagyobb záporok alkalmával a hegyekről alárohanó vizek által annyira megtelnek, hogy a vad rohanó patakok gyakran veszélylyel fenyegetig a jobb oldalt végig vonuló állami utat és magát a vasuti vonalt is.

Olthid — vörös-toronyi vonal (15 klm.).

A nagyszeben — feleki vonalból ágazik ki Olthid kitérő állomáson és az Olt folyón épült vashidon megy át és a feleki vonaltól jobbra tér el. Érdekes itt a vasuti elágazás létesítése. A feleki vonalból váltó alkalmazása nélkül ágazik el a vonal és a két vágány az Olthidon egymásmellett fut végig és a hid után újra attól elkülönítve megy el. Az egész országban ez az egyedüli hely, hol az elágazást váltó alkalmazása nélkül oldották meg. Az Olthid után a pálya bal oldalán van egy 418 méter hosszú delta-vágány, mely háromszögű kitérőt képez. Alig két kilométerre fekszik ide Vöröstorony nagy nemzetközi állomás, nagy épületeivel Porc-esd község határában. A vasúti vonal innen az Olt folyó folyását követve nagy kőtámfalak és hatalmas kőalapon vonul végig a romániai határszélhez. Érdekes, hogy a vasút és az állami út között, mintegy korlátok közé szorítva sebes iramodással foly az Olt folyó, melynek árterületéből, sőt vizének szélességéből is sok helyen tért foglalt el a biztos és modern technika tu-

dományos képzettségével épült vasút. Míg balról a vonalon meredek sziklás bevágások; apró vashidak és a nagy 20'00 méter nyílású Strimbi patak-hid fekszenek, jobb oldalt két hegyszoros közé foglalva az Olt vize fekszik lenn és messzebb az állami út fehérlik festői hegyrészletek közepette. Törött torony, Ferencz József királyunk ő felségének az 50-es években tett útazását megörökítő emlékek, kútak láthatók, míg Vöröstorony, veszteglő telepre nem érünk, mely turistai kiránduló hely és Nagy-Szebentől vasúton 37 klm. távolban, míg kocsin 38 klmnyire fekszik. Mióta alkalmas vasúti összeköttetés létesült, N.-Szebenből főleg vasárnapokon a kirándulók sokasága keresi fel a helyet.

N.-Szeben — N.-Disznód. (11 klm.).

N.-Szebenből Sellémerken keresztül a feleki vonalból ágazik el és attól jobbra tér el, Kicsi, de élénk forgalmu vasút ez, mely főleg cseresznye virágzás és érés alkalmával óriási forgalmat ér el. Nagy-Disznód kellemes fekvésű egy helyiség, villamos viágítással, emeletes házakkal és posztó gyáriásáról és cseresznyéjéről híres. Nagy-Szeben lakossainak kedvelt kiránduló helye, a nem messze fekvő, kies fekvérű Kis-Disznód, hová kocsin is ki szoktunk rándolni. Kocsibér: landauer 5 ft.

A runki szoros.

Irta: **Harmath Jenő.**

torda-topánfalvi utvonal 31 km. szakaszánál betér az út Nagy-Oklós és Runk községén keresztül a „runki szoroshoz.”

Most elég jó egy év alatt épített — öt kilométer hosszúságú út vezet odáig, de a míg csak a patak medre képezte az utat, bizony veszélyekkel küzdve lehetett odáig jutni, a kiállott kellemetlenségeket azonban ekkor is kárpótolta a természeti szépségekkel megáldott szoros.

Milyen nagy munkát kellett hogy végezzen az a szoroson átfutó kis patak, a míg a bazalt- és mészhégek között ezt a szűk medrét kiásta, mely meder mellett halad az út a havasig! Száraz időben mennyit csevegthetett az erős bazalt szikláknak, márvány rétegeknek, hogy vigan szökdecslő habjait engedjék az Aranyos folyó ölelő karjai közé jutni, a hol hatalmasabb testvéreivel egyesülve induljanak aztán világkörutra.

Van valami megrázó abban a természeti tünevényben, a mikor a vihar által hajtott u. n. „felhőszakadás” mutatja be magát e szorosban: ekkor megdöbönt a mindenséget betöltő zugás, a hegyeket összeomlással fenyegető dörgés, fent és alant, minden-

felől víz és kő zuhog, megrázkódik a föld; felnőnek ekkor az eddig korlátok közé szorított habocskák, s hullámokká dagadva nem kérik most már a virágot, hogy gyökerével segítsen nekik sziklákat repeszteni nem hizelegnek a márványdaraboknak, hogy gyöngéd öleléssel egy-egy szemernyit elcsókoljanak belőlük, hanem zugva-törve haladnak előre, malmokat, ványolákat elnyelve, utat keresztül vágva, és gúnyosan tekintenek az ár elől menekvő emberekre, kik az utépitéssel megfélemezni akarták; de eég volt egy kitörése, hogy évek munkáját pár perc alatt semmivé tegye, elseperje.

Útrendészeti szempontból is érdekes az ilyen felhőszakadást megfigyelni, mert habár egyszer-kétszer ki is gunyolja az emberi munkát, de ellesve erejének helyét és mértékét, a végén mégis korlátok közé lesz szorítva.

Éppen azért ne ijedjen meg a tisztelt olvasó, mert e veszélyében fenséges patak most egy édesen csevegő, szerelmesen suttogó kis csermely, mely barátságosan hívogat magához, kínálva-kínálja hűvös vizét, csintalanul el-el buvik a kövek mögé, és látni engedi a vígan úszkáló pisztrángokat, és mintegy biztat ezzel, hogy a szorosban beljeb-beljebb hatoljunk.

E biztatásnak engedve belépünk a 25—30 méter szélesség között váltakozó szorosba. Az első malom és ványolóhoz érve, elbámulunk e kezdetleges emberi műveken, visszaképzelve magunkat az őskorba. Hanem e művek a gazdájok által hozzá fűzött reményeknek megfelelnek, mert igényük a minimumon alól van, s ha a lisztelő malom évente 10 frtot jövedelmez, már valószínű aranybányának tekinti tulajdonosa.

A míg így elmélkedve tovább haladunk a magas sziklafalak között, az alatt a nap is felkapaszkodik a meredek vidalyi bérczek fölé, honnan szétlőveléi jótékony, meleg sugarát, a szorosra, egyforma szeretettel ölelve át a rozoga malmokat, a tavasz melege által kicsalt zsenge ibolyát, megczirógatva a hóvirág ezüstös kelyhét ép úgy, mint a leontodon aranysárga szirmait. A kősziklák között kidugja borzos fejét a sziklai gypár, megnézi, ha csakugyan tavasz van-e, mert érzi a meleget, künn is marad. Egy pár hét múlva aztán fehér és rózsaszín lesz tőle a bérczek oldala, s az a hatalmas sziklatömb is, mely tíz méter magasból az út fölé hajlik.

Eddigi útunk a patak balpartján tartott, a hol váltakozva majd bozóttal benőtt meredek bazalt sziklák törnek fel a magasba, majd kopár márvány rétegek következnek. Egy pallón a patak jobb oldalára menve, előttünk van a runki vizesés. Húsz méter magasból hatalmas víz sugár esik alá a víz által alkotott, három méter átmérőjű márvány medenczébe. E vizesés a maga nemében elég szép; de kár hogy csak tavaszszal, vagy nyári esőzések alkalmával élvezhető szépsége, mert forrása oly csekély, hogy máskor nem lehet vizesésnek mondani.

Nem messze innen a cseppkő-barlang következik, melynek bejárata oly csekély, hogy csak nehezen lehet bejutni. A barlang a világosságot egy kívülről meg nem közelíthető nyíláson át nyeri, honnan felette kellemes kilátás nyílik a szoros váltakozó szikla kőzetei

közé, s a szemben levő hegygerinczen elhúzódo emberi alakokat mutató szikla csoportozatra. A cseppkövek ott még nem elég szépek, hanem ha létra segítségével az alsó barlangba ereszkedünk: itt a cseppkő képződmények már pompásak, s a fáklyák világát, minthogy fényt ritkán élveznek, mohón nyelik el, hogy aztán kísértetiesen visszatűkrözzék. Tompa moraj tölti be az egész űrt, melyet a víz folyása okoz valahol a barlang alatt, mert még van egy nyílása a barlangnak, a hol még ember nem járt. mivel a leszállás veszélyes Mi lehet ott lent, ki tudná megmondani?

A Mezőség széléről.

(Mező-Ménés.)

Irta: ifj. Nemes Ödön.

Nem kopár sivatag, úttalan pusztá, nem elhagyott műveletlen táj; szép ez a maga egészében. Igen, nem csak a Kárpátok bércei a Királyhágó sziklakolorúja, az Alföld sima rónája, hanem ez a dombvidék is megszeretteti magát.

Még szebbnek mondhatjuk azt az átmeneti részt, mely a Maros völgye és a tulajdonképpeni Mezőség között szegélyként vonul el. Itt fekszik Mező-Ménés is. Marosvásárhelytől távolodva a mezőségi nagy úton egy-egydeig fűzfák árnyékában, vöröstornyú községek mellett, termékeny szántóföldek szélén haladunk feléje, majd élénkzöld kis erdő alján, hol csendesen húzódo meg a falusi nép rendes megállóhelye, a kurta korcsma. Nem sokáig tart a völgy. Kisebb-nagyobb emelkedéseken visz az országút, s már Mező Szabadon túl hol kisebb, hol nagyobb kanyarulatot írva, folyton fölé felé haladunk, míg feérünk a ménési hegytetőre.

Kellemes látvány tárul itt eénk; szép kilátás, gyönyörű környezet. Messziségben a kékes-fehér Hargita és Bekecs mutatják ormaikat közelebb a vásárhelyi hegyek agyagos szakadéka, erdős oldala, míg az előtérben szorgalmasan művelt hegyoldalok. Itt áll meg a fáradt utas, itt pihen az igavonó állat, hogy ura szekéreket kössön s a rövid meredek oldalon lassu, biztos lépésben bocsássa az egyenesre. Csak pár kerékforgás s a magas fensíkon haladunk. Majdnem egész sima úton erdő alján kanyarogva a hegygerinc szeszélye után: de itt útunk letér a völgybe, hol szerényen lapul a horpadás oldalaihoz Mező Ménés. Megáunk s a mi e kicsiny községnek multjáról jelenjéről említésre érdemes, ne hagyjuk figyelmen kívül.

Írában és szájhagyományban elég érdekes maradt fönn róla. Sokat jegyzett föl a maros-köri ref. esperesség nagy anyakönyve, és sokat mentett meg az enyészettől a Székely Orlevéltár Család és határnevek az összeírásokból maradtak fönn, de az előbbiekre most egyáltalán nem ismerhetünk; határnév mindössze három, az a mi meg volt a XVII. században,

1602-ik év augusztus 16-án Bástá György által felesketettek névsorában van Möré Bálini, Mihály Miklós, Máté Ilyés, Kósa Gergely, Patak János, Gál Mihály; míg az 1603. február 7-iki székely-vásárhelyi összeírás is szintén ezeket említi, hozzá még Kósa

Jánost¹ 1602—1626] évek között a mint jó magyar hangzású neveket látunk, kik az egyházzal szomszédos földeket bírták: Kósa, Demeter, Deák, Gái, Sükei, Kis, Molnár, Szent-Rontási. Székely.²

1620. tájáról a Székely Oklevéltár, a marosköri ev. ref. esperesség nagy anyakönyvéből a következő határneveket közli: Csicsaly, Éhmező, Felhágó, Góth, Hosszu-erdő, Kapus-mege, Kerek-szajka, Kerek tövis, Két határ között, Lajtorjás, Oltovány, Som, Szálospatak³ Sokkal többet nevezett el a későbbi lakosság, huszonnégy-féle⁴ nevet adott az aránylag kis határnak; s a régiekből csupán Lajtorjás, Tövis, Kerekszálka maradtak fenn.

Már a falu nevééről és keletkezéséről is vannak szájhagyományok. Azt tartják, hogy a falu körülbelül fél kilométerrel fennebb a Sárháló határrészen feküdt. Nagy volt a vízszükség s a lakosság akkor még elég terjedelmes határát két részre osztva, Ménes alább jött a völgybe; a másik *fele* pedig Fele községet alkotva az előbbtől három kilométer távolságban Mutatják azt a helyet, a hol régi templomuk állott, valamint Bocskay fejedelem várának és ménésének helyét, hol tényleg régi, nagyméretű téglák kerülnek felszínre. Monda szerint ezen ménestől kapta volna a község nevét.

A község határának legmagasabb pontja a Csücsüllő, melyet br. Orbán Balázs „Székelyföld leírásában“ Órhegynek nevez. Innen betekinthetünk a szomszédos falvak házai közé, sőt e kis község a legszebb képet innen nyújtja. Bocskay várának legendás nyomai, Sárháló a község előbbeni helye, a két kis templom — a református és görög katolikus — szerényen emelik ég felé deszka-tornyukat az akácok sűrű lombja közül. Innen láthatni a szomszédos Kölpény határában, a karfával segélyezett út alatti mélységben ama sok apró félgömbalakú dombot, melyben az archeologus Árpád kori sírokat, a geologus csupán nagyszerű alakzatokat vél. Ide fénylik fehér zsindefedelével a folyóvíz pótlója, — az emberi szellem egyik újabb vívmánya — a motor-malom, mely a termékeny vidék és szorgalom gyümölcsét — a jól kifejlett gabona-szemeket morzsolja lisztté.

A falu közepén, a keresztút egyik sarkán épült a református templom. Nem régi s amúgy egészében

gyöngye alkotás. Kicsiny, még hozzá kevés a híve, s az is jobbára szegény. Papot nem tart külön, Fele lelkésze szolgál 2—3 hetenként nekik; míg rendszeren a tanító énekel és olvas röviden egy-egy imát. Berendezése is a legegyszerűbb, halványra kopott két-három familiaris szék minden dísze.

Két kis harang hívja imára a híveket. Egyik Felelelől származott át, — felírása is mutatja: REF: ECCL: FELEI: CUR: INAO: CHRISTI 1761. — Akkor adták onnan, midőn a szabadságharc szükségletéhez járult e kis ekklesia is, oda adván egyetlen harangját ágyúönteni. A másik adomány: Réthy János és neje Nagy Juliánna odavaló birtokosok öntették.

Régi feljegyzések szerint voltak az egyháznak szent edényei, takaró ruhái. 1687-ben a ménesi filiának ingóságát így írják föl a marosköri esperesség nagy anyakönyvében: „Ménesen is vagyon egy harang, egy ezüst pohár, egy ón kanna, egy ón tányér, egy szép szkoifomos keszkenő, melyet Fejér István uram conferalt. Egy abrosz, Szengyel Mihály uram, Istenhez való indulatjából adott a ménesi templomhoz egy fejér kötéses háromszél abroszt.“ 1758-ban ez utóbbi abrosz már el volt szakadva. Ez évben még hozzá jegyezték: »Szilágyi Jánosné Medeséri Anna adott egy széles abroszt, egy csipkés végű gyolcs kendőt, az urasztalára egy keszkenőt s a prédikáló székre két szing kétszer ványolt kék posztót.« Mindezek ma még részben sem találhatók, mindössze néhány értéktelen ruhadarab s papírvirág dekorálja az úr asztalát.

A falú népét általában szorgalom és munkásság jellemzi. Rendes mezei munkáján kívül házi-iparral — nádfonással, szotyorkötéssel is — foglalkozik. Kicsiny lány- és fiúgyermekek fonják a hosszú nádkötelet nap-hosszat, hogy atyjuk este a pislogó lámpafény mellett összeszöjje. Ez a vidék látja el a vasútakat, hivatalokat lábtörülőkkel, a vásárokat gyékény és szotyorfélékkel, mely utóbbiból nem egyszer láthatunk finomabb dísz-tárgyakat kezeik között.

Ménese lakosságának többsége egy-két régebbi magyar családot és néhány beköltözött székely-párt leszámítva — ma oláh. Többségüknél fogva nyelvük dominál, jóllehet szívesen beszélnek — mert mindnyájan tudnak — magyarul; nem úgy, mint három-négy évtized előtt, mikor a magyar hang süket fülekre talált. És ez a haladás egyedüli érdeme az öreg nyugalmazott református tanítónak — Gidófalvi Jánosnak — kit nyelvünk és a nemzetiségi szép békeesség érdekében ötven éven át tett fáradozásai méltó jutalma — az egyszerű elismerés — bizonyára örökre boldoggá tenne.

KÜLÖNFÉLÉK.

Lebontott régi házak.

Az erdélyi magyar városok régi házai évről-évre fogynak. A fejlődő utcásorokban ma holnap csak emlékképpen látunk egyet-egyet.

Minden ilyen ház lebontásával a két-három százados építészeti emlék mellett egy-egy ethnografikus emlék is eltűnik, s csak a jövő veszi észre, hogy nincsenek, midőn majd keressük, hogy milyen volt XVII.—XVIII. század magyar városi polgárságának lakása. Ilyen városi polgárházakat bontottak le Kolozsvárt a Belma-

gyar utczában. Helyükre az új unitárius kollégium jő. A legelső közülök tö- szomszédja volt az unitárius templomnak, s legutóbb igazgatói lakásul szolgált. Még szász polgár építtette. Félköríves, kőbéllesű kapuja, s boltos kapualja volt. Két ablaka nyílt az utcára. Ugy látszik, hogy ez épület a lebontottak közül a legrégebb. Erre vall legalább az a szép renaissance kőajtó, mely belőle került ki, szemöldökkövén e felirattal:

15 DAS HAUS STECH IN
GOTTES GEVALDT. 95

A felirat alatt címerlap áll, melyre

egy bikát faragtak, s e fölött két-felől P D betűket olvashatunk. Ott látjuk mindjárt azt is, hogy a két betű ki nevére rejti, mert a címer jobb és bal oldalán szép nagy latin betűkkel bevették az építető nevére:

PETRVS

DAVMEN.

Háromszáznégy évvel ezelőtt ez a szász iparos német jelmondatot vésetett ajtója felé s csupán a keresztnevet íratta latinul. »Isten hatalmában e ház«, hirdette három századig a díszes kőajtó német felirata. S három század elmúltával a ház helyén annak a tősgyökeres magyar egyháznak emelkedik díszes főisko-

lája, mely oly sokkal járult Kolozsvár megmagyarosításához.

Nyoma sincs már a régi lakóknak.
A századokkal együtt tűntek el,
Orokre, — mint a századok.

Kétszáz évvel ezelőtt azonban még számos száz, ha — nem is olyan anyanyelvű, de mindenestre szász származású — polgára volt Kolozsvárnak. A lebontott házak közül is egyiket ilyen építtette 1699-ben. Valószínűleg már csak a neve volt szász, illetőleg német. Házának egyik ajtószemöldökkövére latinul vésette be nevét. A háznak a lebontáskor két rácsos ablaka nyílt az utcára. Egyiknek rácsában T. F., a másikéban F. M. monogrammot lehetett olvasni. Az a szoba azonban, a melybe ezen a két ablakon jutott a világosság, csak később épült, s a földszintes lakásnak eredetileg az utca felé csak egy ablaka volt. Ezt aztán átjáró ajtónak használták fel az újabb szobából a régebbiekre. Ennek a szobának különben a boltozatos kapualj alól is volt bejárata. Míg azonban a régebbi három szoba ajtófelei és szemöldökei kőből állottak, addig ez nem volt abból, s padlása is egyszerű gerendás szerkezettel készült, a régiek felé ellenben boltozat hajlott. A kapualjat szintén dongaszerkezetű bolthajtás fedte, melynek a bemenettől jobbra eső gyámfalában egymástól egyenlő távolságra három nagy vak üreg volt. A kapualj alól vezetett be még egy ajtó, a régi második szobába, míg az utolsóba az udvarról volt bejárás.

Mind a három régi szobának a boltozata alacsony volt, s a másodikban elég csinos gyámkövekre nehezedett. Ugyanebbe az ajtó felett egy kis ablakon szűrődött be a világosság, az ajtótól balra pedig hosszúságú, később vágott ablakocska állott, míg jobbra az épülettel egykorú csinos párkányos törpe kis ablak világított. Ez alatt vezetett lejárás a pinczébe.

A harmadik szobában, benn kaptuk azt a feliratos ajtó szemöldökövet, melyből a ház korát meg lehet állapítani. Meglehetősen meg rongálódott. Felirata a következő:

MEMENTO MO RI E NoN...
MATHIAS ROTH...

16

99.

Közből valami szerszám képe van reá kivésve. Hasonlít a régi szücsjelvényhez, de aligha az. A kő különben valószínűleg az Erdélyi Múzeum birtokába került.

E ház és az igazgatói lakás közt volt még egy régi, egyemeletes, kettős (francia) fedelű épület is. Szintén lebontották.

Ezekkel az unitárius templomon alól arról a sorról eltűntek a legrégibb épületek.

Kelemen Lajos.

A hógörgetegek vessélei.

A hógörgeteg (lavina) rendszeren úgy szokott keletkezni, hogy egy hómezőnek a hórétege egy helyen két részre szakad és elkezd lefelé csúszni magával ragadva szikla és jégtörmelékeket. Egyáltalában a friss hóval borított mezőkön és a megkeményedett hórétegeket borító friss havazások után nagy elővigyázatra van szükségünk.

A tavaly két eset fordult elő u. m. a *Jungfrau* n és a *Mont-Pleureur*-ön, a midőn a szerencsétlenül jártak közül előbbinél ketten, utóbbinál hárman a megcsúszott hótömeggel alázuhanának.

Egyáltalán óvatosnak kell lenni a friss havon való mászásnál s mindenekelőtt tilos a hómezőt keresztben megmászni, azt pedig két helyen is átmetzeni valósággal kockázatos.

Legtöbb esetben igen gyorsan is menetelnek a turisták és nem ismerik be elég mélyen a mászóbotot az alsóbb megkeményedettebb rétegbe.

A »Revue Alpine« meghatóan beszéli el *Arkwright* angol kapitány esetét, ki 1866.-ban okt. 13-án 3 vezetővel együtt szerencsétlenül járt a Mont-Blanc-on, s míg a vezetők holttesteit azonnal megtalálták, addig az *Arkwright* Henrik testi maradványait csak a tavalyelőtt 31 év múlva sikerült a Bossson-gleccser egyik repedékében feltalálni.

Egy véletlenül megtalált mellénydarab vezetett nyomra, melynek még ép állapotban lévő zsebéből egy kékszegélyű zsebkendő látszott ki; az igen jól konzervált vászonzórol ez a tintával írott kézírás volt leolvasható: *Arkwright H. 84. ezred.* Így közölte annak ígején a Chamonixban megjelenő »Revue du Mont-Blanc«, mely szerint ez a nem kis szenzációt keltett lelet 1897. aug. 21-én történt.

A teljesen szagtalan s részben mumifikálódott testrészeket nagy pompával temették el; a család is eljött Angliából s 250 vezető testületileg s nagy turista közönség adta meg a végző tisztességet annak a fiatal katonatisztnek, kinek anyja mikor meghallotta fia halálos balesetét, így kiáltott fel: »Fiam a világ legszébb monumentumát nyerte sírjává!«

Dr. *Rosiére* szerint, ki a testrészeket megvizsgálta, kijelentette, hogy a jégtömegek konzerváló hatása a szerencsétlenül járt vagy lavina által eltemetett szervezetekre állandó, de az már éppen meghatározhatatlan, hogy miért állandó tartamu ez a jelenség. A glecserek hideg levegője pl. hasonlóképen akadály a rothadás előidézésének s a szöveteknek oly elváltozásokat segít elő, a melyek a kiszáradással és mumifikációval határosak.

A hógörgetegeknek olykor nemcsak egyének, de egész községek is esnek áldozatul.

Igy pusztította el a Montblanckról jövő hógörgeteg csak nem régiehen *Szt. Gervais* látogatott fürdőhelyet s a diszesen parkozott telepet gyógyító intézetével és egyéb épületeivel úgy leborotválta a föld színéről, hogy csupán romhalmaz látszik ma is a helyén s az ujonnan felépült fürdőhely most már az erdő sűrű lombjai között az eredetitől teljesen ellenkező és védettebb területen virágzik. —

Hogy minden óvatosság mellett is sokan esnek áldozatul a hegymászás szenvedélyének, az a körülmény is igazolja, hogy 1898 évi augusztus végeig 29 egyén rögtön életét vesztette, ketten pedig sebesüléseikben haltak el az európai alpesi tartományokban (Svájc, Bajorország, Ausztria, Olaszhon és Savoya) történt turista balesetek alkalmával. —

A glecsereken bizonyos helyeket, hol a szerencsétlenségek egy párszor ismétlődtek, népies nyelven rendszeren félelmetes nevekké szokták elnevezni s innen ered a *Mont Pleureur*, *Mauvais Pas*, *Schreckhorn Übelthalegler*, *Maladetta* stb. jellemző, de egyuttal figyelmeztető baljóslatú elnevezések. — Néprajzi szempontból érdekes volna a mi hasonló heggyeinket is összegyűjteni.

MENEDÉKHÁZAK ÉS UTAK.

A műszaki bizottság gyűlései.

Az E. K. E. műszaki bizottsága *Melitskó* Frigyes elnökletével nov. 28-án gyűlést tartott, melyen *Fodor* János előadó mutatta be részletes jelentését a bizottságnak eddigi működéséről. E szerint 11 menedékház épült fel eddig és ugyancsak 11 van előkészítés alatt. Az útjelzések is megkezdődtek. Általában az eredmény igen kielégítő. Azután tárgyalták az Erzsébet-menedékházakra beérkezett javaslatokat, melyek még kiegészítésre várnak; továbbá a Kányafőhöz vezető út elkészítése kérdését; a Szamosbazar feltárása ügyét; a vidrai vízesés körüli kopár terület befásítására vonatkozó intézkedést; a tézslacsukási menedékház berendezését; a rekiceli menedékház hiányainak pótlását; a detonái menedékház kezelésének ügyét és a Reketóban építendő menedékház tervezetét. Sajnálattal értesült a bizottság arról, hogy az egyesület menedékházainak ajtóit, ablakait és az útjelzési jelzőtáblákat rendszeresen ellopják. A bizottság a belügyminiszterhez fordul, hogy a hatóságokat utasítsa, hogy az E. K. E. turista alkotásait vegyék védelmükbe. Nagyon fontoságú

volt az elnöknek amaz idítványa hogy a községek szőlőtassanak fel helyi szőlő-egyletek alakítására, mert a községeknek áll leginkább érdekükben, hogy kiránduló helyei feltárva, megjelölve stb. legyenek.

A dec. 9 én tartott ülésen, melyen szintén *Melitskó* Frigyes elnökölt. kimondták a fencsallatói menedékház felépítését, a *csohai* menedékház ügyében az erdőgazgatóság megkeresését, a Szent-János kúthoz egy védő kunyhó felépítését, a torda-hasadéki út kijavítását és a menedékház renoválását. A falusi szőlő egyesületekre vonatkozó felhívást előző bemutatván, azt a bizottság elfogadta.

OSZTÁLYOK GYÜLÉSEI.

As Alsófehérvármegyei osztály közgyűlése.

Az E. K. E. alsó-fehérvármegyei osztályának közgyűlése a tagok élénk részvételével szept. hó 15-én folyt le Nagy Enyeden a vármegyei ház kis tanácsstermében. A közgyűlésen *Csató* János alispán elnökölt, aki a következő beszéddel nyitotta meg azt:

Tiszelt közgyűlés!

Amidőn a mai napon utoljára jut részemre az a kellemes kötelesség, hogy közgyűlésünkön az elnöki tisztet teljesítem, méltóztassanak megengedni, miszerint együletünk hivataláról és hasznos voltáról nézetemet röviden elmondhassam, s az általa elért eredményekre visszapillantást tehessek.

Ha valamely ügynek szolgálatában áll az ember s annak híveket, pártolókat kíván megnyerni, tudatával kell bírnia annak is, hogy milyen irányú eredmények érthetők el s azok érdemesek-e a további fejlesztésre?

A turistaságot, melynek célja szebb vidékeknek felkeresése, sokan még most is csak szórakozási ténykedésnek tekintik, s ha részben indokolt is ezen nézet, behatóbban vizsgálva az ügyet, azonnal felismerhető annak szellemi és fizikai jótékony hatása.

A természet szépségének bájos hatása megtölti a szívet édes gyönyörrel s fenkölt nemes érzéssel, s aki az ilyen behatásokat átérezni s megtartani képes, annak szíve jó és nemes érzésekben gazdagabbá válik, az a testi fáradtság pedig hely-

nek árán lehet eljutni ez élvezet-hez, edzi és erősíti a testet.

Ha a szellemi részről az anyagira térünk, e tekintetben is hasznos eredményeket lehet elérni, mivel a turista-ág fejlődésével növekedik a forgalom s az milyen hasznot hajtó, tanúságot tesznek azon országok, melyeket a turisták nagy számban keresnek fel.

Nagyon örvendetes, hogy szűkebb hazarészünkben is megalakult annak idejében az Erdélyi Kárpát-Egylet, mely céltudatos irányban, kiváló buzgósággal működik. kiváló eredményeket mutathat fel.

Mi is, a nemes célát átértve, vármegyeünkben megalakítottuk a megyei osztályt s tehetségünk szerint igyekeztünk az anyaegylettel egyetértőleg működni.

Természetesen első sorban működési körünkben, Alsófehérvármegye területén igyekeztünk az ügyet fejleszteni, népszerűvé tenni s a rendelkezésre álló csekély pénzüsszeggel a turistáknak vármegyeünk legszebb pontjain menedékházat építeni, vagy ilyeneknek építését megnyerni.

A természetnek hazarészünkben lévő legszebb alkotásánál, a Detonátánál, már a szükséges berendezéssel ellátott díszes menedékház áll fenn, ez évben pedig a Pilis hegye alatt és Ponoránál igen szép kilátást nyújtó helyen két menedékház nyeri befejezését.

A Detonátánál épült menedékház költségét felerészben az Erdélyi Kárpát-Egylet fedezte, felerészben pedig osztályunk. A más két menedékházat a vármegye törvényhatósága építteti oly módon, hogy az építési költségeknek felerészét tíz év alatt egyenlő részletben az anyaegylet fogja vármegyeünknek viszatéríteni.

Fejezzük ki hálás köszönetünket úgy az anyaegyletnek, valamint szeretett vármegyeünk áldozatkész törvényhatóságának, s köszönjük meg szíves fáradozását *Albert Iván* főmérnöknek, ki a két utóbbi menedékház terveit elkészítette s felépítésüket vezeti.

Utjelző táblákat is állíttattunk fel több helyen s együletünk több száz forint pénzalappal is rendelkezik, a melyről számadás fog előterjesztetni.

Szellemi életünk a minden évben

megtartott kirándulásokban érvényesült s rendre vármegyeünknek csaknem valamennyi szebb részét meglátogattuk.

A kirándulások valamennyien a legjobban sikerültek s merem állítani, hogy mindenki, ki azokon részt vett, most is örömmel emlékezik vissza azokra.

Kirándulásainkban mindig örömmel tapasztaltuk, hogy a környéken lakó földnépe közül is sokan megjelentek s meglegedetten tapasztalták, mikép szívéyesen érintkezünk velök.

Kirándulásaink sikerét kiváló nagy mérvben köszönhetjük azon városok, községek, tisztviselők, jegyzők és előljárók támogatásának, melyeknek és kiknek hatósági területén átutaztunk vagy megállapodtunk, miután részben kitűnő vendégszeretettel részesítettek, általában pedig a szükséges szekerek és lovak előállításáról s a félreeső utak és ösvények járható karba való helyezéséről a legelőzékenyebb s lekötölező módon gondoskodtak; kedves kötelességemnek tartom következőleg most, amidőn lefolyt működésünkről röviden megemlékeztem, hálás köszönetemet kifejezni Abrudbánya város, Zalatna és Verespatak tisztelt közönségének, kik által oly kiváló vendégszeretettel fogadtak kirándulásaink alkalmával, *Boér Béla*, *Novák Ferencz*, *Kovács Gyula* polgármestereknek, *Szász József*, *Csuka Domokos* és *Imreh Károly* főszolgabíróknak, kik a leglekötölezőbb és kiváló köszönetre méltó módon segítették elő s mondhatni tették lehetővé az elért sikert.

Köszönetünket kell kinyilvánítani *Brunner Dezső* urnak is azon meglepő szíves vendéglátásáért, melyben az idej kirándulásunk alkalmával részesített, továbbá azon körjegyzőknek és községi előljáróknak, kiknek községeikben megpihentünk, vagy azokon átutaztunk s kik valamennyien a legnagyobb készséggel voltak támogatásunkra.

Ezek után becses türelmüket megköszönve, a gyűlést megnyitom.

Váró Ferencz tolmácsolta meleg szavakban az élénk sajnálatot, melyet a köztisztviselő elnök ezen visszavonhatatlan elhatározása keltett és az egyesület osztatlan tisztetének és szeretetének keltette

viszhangját azon javaslatával, hogy Csató János, az egyesület körül szerzett bokros érdemei elismeréséül, örökös tiszteletbeli osztályelnöknek választassék, mely indítványt a közgyűlés zúgó éljenek között egyhangulag magáévé tette.

Ezeket megelőzőleg Varró László dr. osztálytitkár jelentésének adózott nagy figyelemmel a közgyűlés, majd Gáspár János számadásvizsgáló bizottsági tag jelentését hallgatta meg, mely szerint az osztály hátralekös tagdíjait is beleszámítva, 1155 frt 17 kr cselekvő vagyona van s megadta Horváth Miklós osztály-pénztárnoknak a felmentést, úgy neki, mint előzőleg Varró dr. osztály útnak elismerést szavazva nyolcz évi buzgó működésükért.

Az osztály alapszabályainak átdolgozása és a központéival egyhangússá hozása czéljából egy 4 tagú bizottságot küldött ki a közgyűlés és ezután rátért az új tisztikar és választmány megválasztására.

Váro Ferencz közgyűlési tag Gáspár János vármegyei főjegyzőt ajánlotta az elnöki székre, mint a ki ügybuzgóságánál, szakismereténél fogva, mely különösen feloleli az erdélyi Kárpátok minden rögre kiterjedő ismeretét, első sorban hivott e diszes állásra, mely javaslat általános helyesséssel találkozott Gáspár János azonban, köszönettel adózva a személye iránt nyilvántuló bizalomnak, nagymérvű elfoglaltatására utalva, azt köszönettel visszaütastija és reámutat dr Varró Lászlóra, eddigi osztály-titkár, ki nyolcz éven át volt leghívebb és legbuzgóbb segítő társa az elnöknek s ki az ügymenetet teljesen ismeri s ajánlja, hogy részint eddigi érdemei elismeréséül, részint az ügy érdekében válassza őt a közgyűlés az elnöki polczra. A közgyűlés magáévé téve a javaslatott. Varró László dr. vármegyei tb. főjegyzőt, eddigi osztálytitkárt nagy lelkedéssel és egyhangulag választotta, ki is az elnöki széket éljenések között elfoglalva, lendületes szavakban köszönte meg a bizalmat, melyet az ügy érdekében elfogadni kötelességének tart s melynek kellő betölthetésére kéi a tagok és társadalom jó indulatú támogatását. Ugyancsak egyhangulag választották meg a többi tisztviselői állásokra a következők: Alelnökké: Zeyk Gábor országgyűlési képviselő, — Oelberg Gusztáv bányakapitány és Novák Ferencz polgármester. Osztály-titkárokká: Horváth Miklós vármegyei főszámvevő, eddigi osztály-pénztárnok és Bodrogi János főiskolai tanár, — pénztárnokká Kovács János vármegyei alszámvevő, ellenőrré Dezső Zsigmond kir. főerdész. A választmányt, a közgyűlés következő tagokból alkította meg: Albert Iván, Boér Béla,

Csuka Domokos, dr. Farnos Árpád, Fogarasi Béla, Fritz Pál, Gáspár János, Imreh Károly, Kovács Gyula, dr. Magyar Károly, Müller Mihály, Reinbold Olivér, Szász József, dr. Szontagh Adolf, Tóth Miklós, Török Bertalan, Váro Ferencz, dr. Winkler Albert, Zeyk Dániel.

Ezen tisztikar és e választmány lesz hivatta a következő három éven át a fontos és hazafias missziót teljesítő osztály ügyeit vezetni és mi örömmel üdvözöljük azt s hogy nemmes törekvését siker is fogja koronázni, biztos reményt nyújt arra egyfelől a választottak egyénisége, másfelől a volt elnök azon kijelentése, hogy azért, mert nehéz tisztét fiatalabb erőre akarta ruházni, mindig feladatának fogja tekinteni a egyesület támogatását, s azzal való együttműködést.

Végül nem hagyhatjuk megemlítés nélkül, hogy a vármegye minden szép és jó iránt érdeklődő főispánja, ki az egyesület működését mindig élénk figyelemmel kíséri, annak tanácskozásaiban mélyreható tudásával részt vesz, ez alkalommal is mindvégig jelenlétével tisztelte meg a közgyűlést.

KIRÁNDULASOK.

Osztálykirándulás a Kecsekőhöz.

Szerényen, minden reklám nélkül, de annál fényesebb sikerrel, jubiláris kirándulást rendezett az Erdélyi Kárpát Egyesület Csató János elnökelete alatt működő Alsó-Fehérmegyei osztálya, jul. 22-én a »Kecsekő«-re. Jubilárisra tette a kirándulást az, hogy az osztálynak nyolcz évi fentállása óta ez volt a tizedik. Fényesen sikerülttette a tömeges résztvétel. — Varró László dr. osztálytitkár és Csuka Domokos főszolgabíróval élükön, a rendezők odaadó, fáradságot nem ismerő buzgalma, — a páratlan magyar vendégszeretet, melyet a kirándulók a gyülekező helyen Krakkóban, Brunner Béla gazdatiszt házánál élveztek és végül a szép nyári idő, mely az égtek jóvoltából a kirándulásnak mindvégig kedvezett.

A jelzett napon 7—8 óra között 12 vidám és szép nő, 26 szintén vidám és minden lovagi szolgálatra kész férfi találkozott Krakkóban a Teleky László gróf-féle udvarban, Brunner Béla gazdatiszt vendégszerető hajlékában, hol a háziak szives vendégszeretete dús villásreggelivel várta a kirándulókat és előzékenységük, mindenre kiterjedő gondosságuk valóban elbűvölte és nagy mértékben lekötölte a társaságot.

Apró hegyi lovak és méltóságteles lassúsággal haladó ökörszekerek

szállították fel a társaságot a »Kecsekő« aljához és a szép idő, folyton változó festői panoráma, a máskülönben fásasztó és hosszú út daczára mindvégig jó hangulatban tartotta a társaságot és a discret dévajkodásnak vége-hossza nem volt, mint egy jól beállított villanyáram szállt szekérről-szekérré, lovasról-lovasra. A mint a menet az útban eső királypatakán átvonult, igen jó benyomást tett, hogy a falu utcája, az udvarok, házak eleje tisztára seperve volt, a nép pedig ünneplőjében állott sorfalat az út mentén. Egyáltalán vármegyénk népe mindig nagy érdeklődést tanusít e kirándulások iránt s minden egyes esetben emeli annak érdekességét megjelenésével; így most is a közel fekvő falvak lakói tömegesen jelentek meg bírálkkal és egy pár pappal élükön s közülök egynehány saját hangszerészük közreműködésével igen ügyesen mutatta be a különleges nemzeti kalugyer táncot.

Rövid pihenés után a fásasztó, sőt itt-amott, különösen a lejövetelnél veszélyes sziklát mászta meg a társaság és ettől még a nők sem riadtak vissza és a fásasztó sziklaútról ki virággal, ki a hasadékokban szedett számóczával tért vissza a festői ponton felütött lombsátorhoz, hol Gyuricza bandájának zenéjét verte vissza a visszhang s hol pompá túrista-ebéd várta a társaságot, melyet hatalmas nyársok segítségével az egyesület saját külön szakácsai varázsolták elő. A hegyi levegő fokozta étvágy csillapultával megeredtek a tóztok is, melyek legtöbbször a vármegye köztisztjeletben álló alispán jához szólt, ki mint az osztály elnöke, éveken át oly buzgalommal és szép sikerrel vezette az E. K. E. ügyeit s tette kedveltekké, keresettekké annak kirándulásait s épen azért fájdalmasan érintette a társaságot azon kijelentése, hogy az elnökségtől visszalépni szándékozik, a mi remélhetőleg nem megmásíthatlan elhatározása az actualis, közbecsülésben és szeretetben álló férfinak.

Lefelé hajlott a nap, mikor a társaság, aig tudva megválni a festői ponttól és kedélyes mulatozástól, visszaindult és — hogy mindenben része legyen — egy rövid futó zápor örömeit is átélve, épen jókor érkezett vissza Krakkóba, hogy hazaindulás előtt egy kitűnő uzsonna alakjában ismét igénybe vegye a Brunncz ház önként felajánlott és szívből fakadt vendégszeretetés s régmente a nap, mikor az utolsó kocsi is kigördült — a kerékpárokról nem is szólva — az udvarról, hogy a vidám kirándulókat egy igazán kellemes nap emlékével, saját otthonukba szállítsa.

